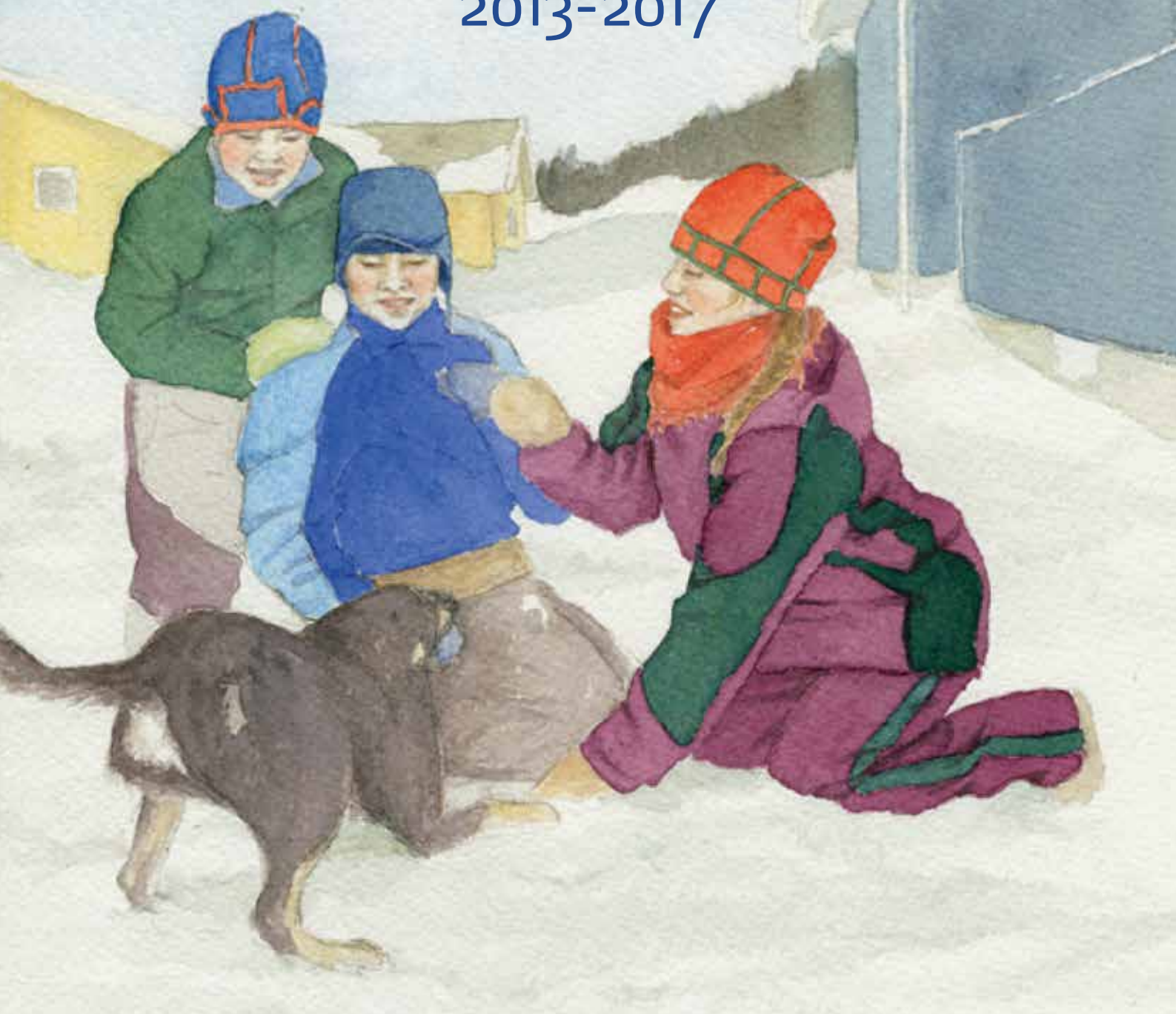

Regijovnaale dahkoesoejkesje åarjelsaemien gielese jìh kultuvrese 2013-2017

- et ansvar for **FYLKESTINGET**
i Nord-Trøndelag

Illustrasjonene: Ellen Sara Reiten Bientie

Bientie

Regijovnale dahkoesoejkesje åarjelsaemien gïelese jïh kultuvrese

SISVEGE

ÅENIEDIMMIE RÅAJVARIMMIELÆSTOE

1.0 AALKOE

- 1.1 Våarome
- 1.2 Stilleme/dongkeme
- 1.3 Åejvieulmie jïh bielieulmie
- 1.4 Soejkesjen sisvegen, hammoen jïh struktuvren bijre
- 1.5 Ekonomije

2.0 VÅAROME

- 2.1 Gaskenasjovnaale latjkoeh, nasjovnaale laakh jïh politihkeles våarome
- 2.2 Fylhkentjïelten soejkesjh jïh latjkoeh
- 2.3 Dïedte jïh råållah saemien gïele- jïh kultuvrebarkosne
 - 2.3.1 Fylhkentjïelten dïedte goh regijovnaale evtiedimmieaktöore
 - 2.3.2 Fylhkentjïelten dïedte reeremedajvesne saemien gïelide
 - 2.3.3 Fylhkentjïelten dïedte saemien kultuvredaajroen åvteste
 - 2.3.4 Fylhkentjïelten dïedte goh skuvleaahtere

3.0 REGIJOVNAALE REEREME SAEMIEN AAMHTESIJSSTIE

- 3.1 Haestemh regijovnaale reeremasse saemien aamhtesijstie
- 3.2 Haestemh saemien kultuvredaajrose
- 3.3 Haestemh saemien jåarhkeööhpehtæmman jïh geerveööhpehtæmman

4.0 RÅAJVARIMMIEBIELIE 1: RÅAJVARIMMIEH JÏJTSE GÏEHTELMESNE

- 4.1 Bijjemes råajvarimmieh
- 4.2 Gïelereeremeråajvarimmieh
- 4.3 Evtiedimmieråajvarimmieh saemien kultuvredaajrose
- 4.4 Evtiedimmieråajvarimmieh saemien jåarhkeööhpehtæmman jïh geerveööhpehtæmman

5.0 REGIJOVNAALE IKTEDIMMIE SAEMIEN GÏELELÏEREHTIMMESTE

- 5.1 Siejhme saemien gïelen jïh gïelelïerehtimmien bijre
- 5.2 Daatavåarome
- 5.3 Buerkiestimmie tsiehkeste jïh haestemh
- 5.4 Daan beajjetje lïerehtimmiefaalenasse Noerhte-Trööndelagesne
- 5.5 Man åvteste saemien gïelelïerehtimmiem iktedidh?

6.0 RÅAJVARIMMIEBIELIE 2: REGIJOVNAALE IKTEDIMMIERÅAJVARIMMIEH LÏEREHTÆMMAN SAEMIEN GÏELESNE DENNIE 13-JAEPIEN SKUVLEBAELESNE JÏH JOLLEBE ÖÖHPEHTIMMESNE

- 6.1 Iktedimmiemaalle 1: Regijovnaale raeriestimmiedïenesje lïerehtæmman saemien gïelesne
- 6.2 Iktedimmiemaalle 2: Lissiehtamme bëevnesgalkeme
- 6.3 Iktedimmiemaalle 3: Åarjelsaemien lohkehtæjjavermie
- 6.4 Jeatjah laavenjostoeråajvarimmieh: Viehkiehtidh mentovreprogrammem tseegkedh

7.0 ÅENIEDIMMIE

Illustrasjovne: Ellen Sara Reiten Bientie

Illustratööri bijre:

Meerke Krihke Leine Bientie, Måehvesne/Snåasesne byjjenamme, daelie Praahkesne orre. Åarjelsemien gieleskreejrijnie barka maangierte Röörosen tjieltesne. Aarebi illustrasjovnebarkoeh dorjeme jilleskuvlde Noerhte-jih Åarjel-Trööndelagesne (HiNT jih HiST), Fylhkenålma Nordlaantesne, Fylhkenålma Åarjel-Trööndelagesne, Åarjelsaemien maanagierteviermie Röörosen dajvesne, Daerpies Dierie /Åarjelsaemien aålmegeplarie jih Sverresborg museum.

Ellen Sara Reiten Bientie, Jærenisnie orre Stavangeren lihke. Faagelohkehtæjja kãansten jih vytnesjimmien sisnjeli. Illustratööri barkeminie. Aarebi illustreradamme åarjelsaemien maanagærjam «Vadtese», åvteguvie saalmeheeftide "Jupmele mov ryöjnesjæjja lea", jih "Fierhten jïjjen", jih åarjelsaemien kristemeheefte.

Interregprosjekte Saemien noerh – Samisk ungdom (2010/2011), gusnie saemien noerh dokumentasjovnem darjoejin guvviej, filmen jih tjaalaldahki tjïrrh daan teman bijre «Noere daan biejjien årrodh».

Saemien Sijte Snåasesne lij prosjektetjãadtjoehtæjja dan åarjelsaemien bielien åvteste, jih prosjekteboelhken dah noerh lin learohkh Krãangken jãarhkeskuvlesne.

Guvvieh dokumentasjovnebarkoste mah leah soejkesjisie åtnasovveme leah Saemien Sijten Guvvievãarhkoen, jih **Kleamma Jãma, Mats Ailo Jãma jih Piere Anta Joma leah guvvide vaalteme.**

Åeniedimmie

Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte aktem orre jih vijriedamme diedteråállam åadtjoeji goh regijovnaale reereme-åårgane saemien gielereeremedajvesne, mænngan goh Snåase guektiengïelen åarjelsaemien reeremetjieltine sjïditi 2008 raejeste, jih Raavrevijhken tjielte guektiengïelen sjïditi 2013 raejeste. Daan sjïekenisie dle aktem åarjelsaemien evtiedimmieprosjektem tjïrrehtamme gusnie åejvieulmie lea orreme aktem soejkesjem evtiedidh guktie fylhkentjielte jih fylhkentjielte jeatjah aktöörigujmie ektine, edtja viehkiehtidh saemien gieltem jih kultuvrem gorredidh jih evtiedidh.

Soejkesje edtja viehkiehtidh:

1. Fylhkentjielten råállam, veanhtadimmieh jih maahtoedaltese tjïelkestidh goh regijovnaale reeremeåårgane saemien gielereeremedajvesne.
2. Skuvleajahtereråállam evtiedidh, mij åejviediedtem åtna saemien jåarhkeööhpehtimmien jih geervehööhpehtimmien åvteste fylhkesne.
3. Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielten regijovnaale diedtem vaarjelidh jih nænnoestehtedh, goh maallh evtiedidh juktie lierehtimmiem saemien gielsesne iktedidh dennie 13-jaepien skuvlebaelesne jih jollebe ööhpehtimmesne.

Regijovnaale dahkoesoejkesje åarjelsaemien gielsele jih kultuvrese våaromem vaalta gaskenasjovnaale latjkohne, nasjovnaale laakine, siejhme nasjovnaale saemiepolitihkesne jih fylhkentjielten jïjtsh soejkesjinie jih latjkohne. Soejkesje aktem siejhme bijjiguvviem vadta dej ovmesse aktööri diedteste jih råálljste saemien gielsele- jih kultuvrebarkosne. Vijriesåbpoe dle akte veelebe buerkiestimmie diedteste, guktie tsiehkïe lea daan biejjien, jih mah haestemh fylhkentjielte åtna gosse saemien aamhtesigujmie barka.

Fylhkentjielten ovmesse barkoesuerkine dle daerpies barkoem lissiehtidh juktie laakeviedteldihkie reaktah jih dam siejhme nasjovnaale saemiepolitihkem tjïrrehtidh.

Dïhte barkoe saemien aamhtesigujmie, ovmesse daltesinie dovne politihkeles jih byögkeles reeremisnie, mujvies diedteråállam åtna jih faeties ektiebarkoe.

Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte sæjhta dan åvteste, dennie råållesne goh faamoeaktööre jih laanten aajnehke fylhkentjielte mij regijovnaale diedtem åarjelsaemien gielereeremen åvteste åtna, skraejriem vaeltedh jih eadtjohkelaakan viehkiehtidh guktie iktedimmie jih ektiebarkoe buerebe sjïdtieh dennie åarjelsaemien gielsele- jih kultuvrebarkosne voenges, regijovnaale jih nasjovnaale daltesisnie.

Daan sjïekenisie dle daejtie råajvarimmide raereste:

1. Råajvarimmieh jïjtse giehtelimmesne
2. Regijovnaale råajvarimmieh juktie lierehtimmiem saemien gielsesne iktedidh dennie 13-jaepien skuvlebaelesne jih jollebe ööhpehtimmesne

Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte diedtem åtna råajvarimmiem åvteste laavenjostose sjyöhtehe guejmiejgujmie.

Daate dïejvese diedte daennie soejkesjetjaatsegisnie joekehts sisvegem åtna, jearohke dehtie tsiehkïeste gusnie åtnasåvva.

Dejtie *Råajvarimmide jïjtse giehtelimmesne*, dle fylhkentjielte dam ellies reereles jih ekonomeles diedtem åtna juktie råajvarimmide aelkedh jih dejtie tjïrrehtidh.

Dejtie *Regijovnaale råajvarimmide* juktie lierehtimmiem saemien gielsesne iktedidh, dle fylhkentjielte diedtem åtna skraejriem vaeltedh jih ektiebarkohne jih iktedimmie viehkiehtidh, dennie råållesne goh regijovnaale evtiedimmieaktööre laavenjostose jeatjah aktöörigujmie.

Doh jeatjah laavenjostoeguejmieh jïjtsh byjjes bihkedassh diedten jih faamoen bijre utnieh, mah leah vihtiestamme laakine jih stilleminie, mejtie hævvi tjuerieh krööhkedh. Daesnie vihkeles tjïertestidh tseegkeme jih evtiedimmie iktedimmie-maalljste sijhtieh goh prosessh juhtedh, gusnie dej ovmesse guejmiej siebriedahkebarkoe våaromem beaja laavenjostose.

Båetjïe aejkïe åarjelsaemien gielsele jih kultuvrese?

Vihkeles tjïertestidh ihkie tsiehkïe annje gierve saemien gielsele jih kultuvrese siejhmelakaan, jih joekoen åarjelsaemien gielsele, dle aaj sjollehke evtiedimmievæhtah jih vyjjegeajnoeh.

Dïhte mij tjïelkemes vuesehte evtiedimmie reaktie hæresne jåhta, lea learohkelåhkoe åarjelsaemien learohkijstie læssene mij saemien voestesgieline utnieh, jih jienebh noere åarjelsaemien eejhtegh goh evtebe boelve, jïjtsinie maanajgujmie saemiestieh hïejmesne jih voengesne.

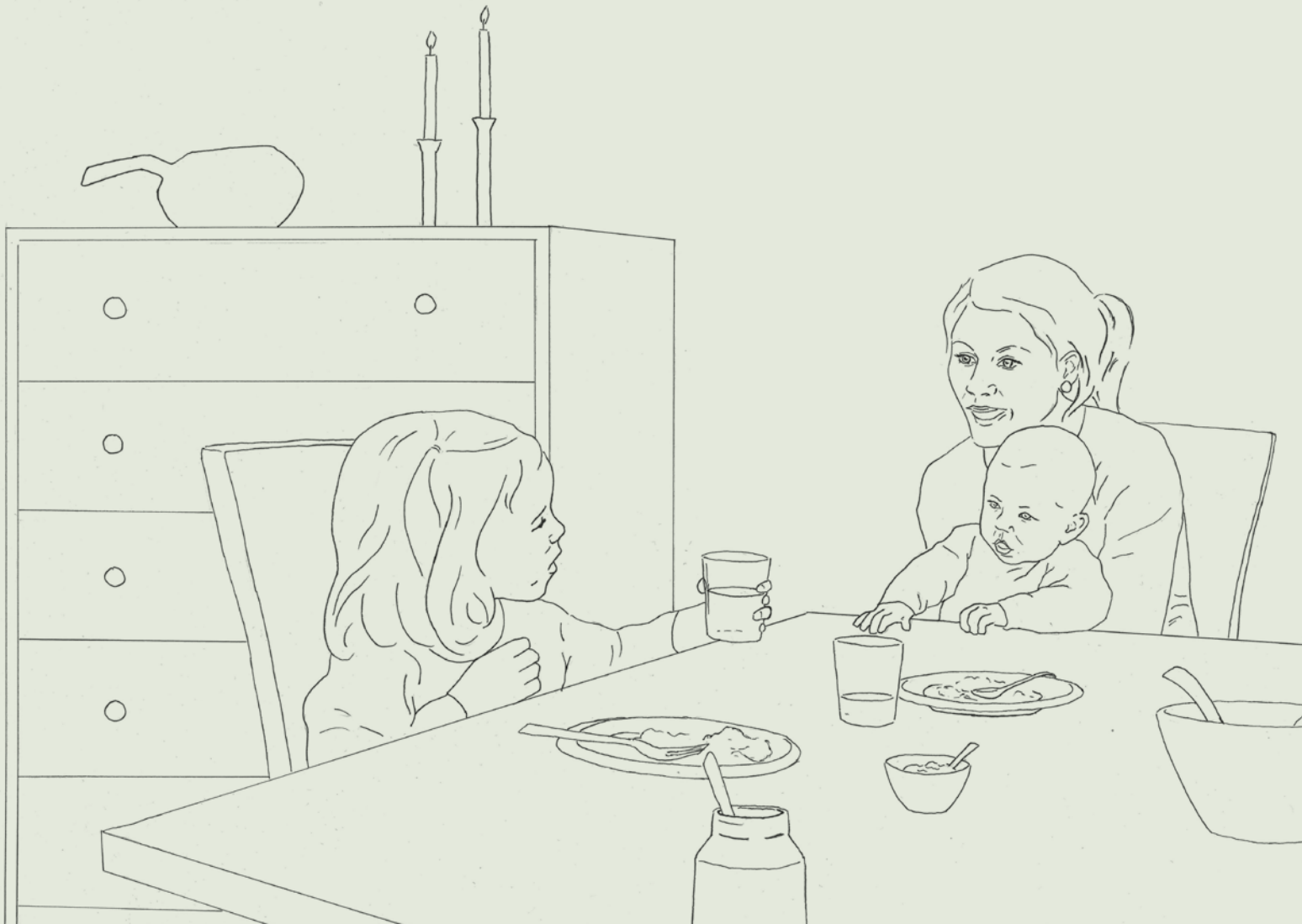
Gieltem jealajehtedh akte gaajh guhkies barkoe. Dïhte våajnoes illedahke barkoste jih råajvarimmijste mah daan biejjien dorjesuvvieh sæjhta kanne vovejnedh gosse 20 – 30 jaepieh vaaseme. Dïhte byögkeles barkoe jih mah råajvarimmieh mah veeljesuvvieh tjuerieh dejtie dååjrehtimmide nuhtjedh mejtie daan mearan dorjeme – jih mah iktemearan dorjesuvvieh.

Akte vaajtele jih hæhkoe Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielten åarjelsaemien dahkoesoejkesjasse lea dïhte edtja viehkiehtidh laavenjostoem lissiehtidh jih annje åarjelsaemien gielen jih kultuvren gaavhtan barkedh.

RÅAJVARIMMIELÆSTOE

RÅAJVARIMMIELÆSTOE 1		RÅAJVARIMMIE JIJTSE GIËHTELIMMESNE
NR.	RÅAJVARIMMIE	AAJKOE
1.	Saemien raeriestæjjabarkoem tseegkedh fylhkentjïelten reeremisnie	Nænnoestehtedh jih iktedidh regijovnaale reeremem saemien aamhtesijstie
2.	Gïelekonsulentem bihkedimmiedïenesjisnie nuhtjedh	Viehkïehtidh daajroem geerjehtidh, jih gorredidh saemielaaken gielenjoelkedassh illesuvvieh
3.	Sjïere råajvarimmieh tseegkedh Baeniehealsoen jih almetjehealsoen goevtesisnie	Sjïere krïevenassh saemielaaken gielenjoelkedassine illedh
4.	Kuvsjigujmie nierhkedh åarjelsaemien teemajgujmie fylhkentjïelten aamhtesegïetedæjjide	Daajroem lissiehtidh saemien aamhtesi bijre fylhkentjïelten barkijidie
5.	Åarjelsaemien teemah sjïehtesjidh aalmeltjeveeljemelierehtimmesne Fylhkendægkan	Daajroem lissiehtidh saemien aamhtesi bijre fylhkenpolitihkeri luvnie
6.	Vuarjasjidh mejtie daerpies åarjelsaemien giële- jih kultuvremaahtojne muvhtide barkojde fylhkentjïelten reeremisnie	Daerpiesvoeth tjïrrehtidh og viehkïehtidh staatusem bijjiedidh åarjelsaemien maadtoste jih maahstoste
7.	Barkoem aelkedh saemien sijjienommigujmie geajnoesjiltine	Saemien giëlem jih saemien årromedajvh våajnoes darjodh
8.	Vijriesåbpoe barkedh sjïere råajvarimmiejgujmie Fylhkengærjagåetien saemien kultuvreprosjektteste	Daajroesertiestimmiem åarjelsaemien giëleste jih kultuvreste nænnoestehtedh, jih kultuvrelåtnose sjïehteladtedh gærjagåetine jih skuvline
9.	Kråangkken jåarhkeskuvlem åarjelsaemien vierhtieskuvline vihtiestidh	Dïedtebarkoeh jih jearsoes maadthfinansieradimmiem tjïelkestidh
10.	Sïejhme evtiedimmiebarkoem saemien faagide jåarhkeõõheptimmesne nænnoestehtedh	1) Saemien giëlem, båatsoem jih duedtiem faagine gorredidh jåarhkeõõheptimmesne, jih kvaliteetem gorredidh maajhõõheptimmesne 2) Viehkïehtidh guktie gaajhkh learohkh jåarhkeskuvlesne Noerhte-Tröõndelagesne dam vihkielommes kultuvredaajroem åadtjoeh
11.	Prosjekth tseegkedh juktie learoeveriehtieh evtiedidh jåarhkedaltessasse	Aktem ållesth digitaale learoeveriehtiem evtiedidh åarjelsaemien giëlese goh faage jåarhkeskuvlesne

Illustrasjon: Ellen Sara Reiten Bientie

RÅJVARIMMIEBIE LIE 2		REGIOVNAALE IKTEDIMMIERÅJVARIMMIEH LĪREHTÆMMAN SAEMIEN GĪLESNE
12	Regijovnaale raeriestimmiedienesje åarjelsaemien lierehtæmman	Nænnoesåbpoe bĭhkedimmie saemien lierehtimmiefaalenassi bĭjre gaajhkine daltesinie
13	Nænnoesåbpoe biēvnese galkeme åarjelsaemien lierehtimmien bĭjre	Gaajkesidie seammavyōrtēgs faalenassh åarjelsaemien giēlelierehtimmesne nænnoestehtedh
14	Åarjelsaemien lohkehtæjjaviermie	Viehkietidh learoesoejkesjevierhkiem jĭh laakeviedteldihkie reaktah dāarjedidh saemien giēlelierehtæmman
15	Mentovreprogramme learoehkidie / studentide	Giēlehaarjanimmie / ātnoe saemien giēleste aarkebiejjien soptsestimmesne

1.0 Aalkoe

1.1 Våarome

Gijren 2009 Barkoe- jñh ektiedimmiedepartemeente / BED reerenassen Dahkoesoejkesem saemien gïelese böökti.

Akten aarebi govlehtimmielaahtestimmien sjïekenisnie soejkesjeraeriestæmman Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïelteste, dle åssjaldahke akten fylhkentjïelten åarjelsaemien evtiedimmieprojekten bijre bööti voestes aejkien. Dan åvteste Snåasen tjïelte seamma tijjen meatan sjïdti saemien gïelereeremedajvesne (2008 ræjeste), jñh fylhkentjïelte dan åvteste regijovnaale gïelereeremeåårganine sjïdti, dle prosjekte-åssjaldahke jåarhki. Akte buerkiestimmie dorjesovvi akten golmenjaepien prosjektese «Styrking av sørsamisk språk og kultur» (Nænnoestehteme åarjelsaemien gïeleste jñh kultuvreste), jñh Noerhte-Trööndelagen Fylhkenraerien bieleste akte ohtseme saadtesovvi Barkoe- jñh ektiedimmiedepartemeentese / BED bieliefnansieradimmien bijre prosjektete.

Dååjvehtasse voestes aejkien vaadtasovvi priesvesne Orrestehteme-, Reereme- jñh Gærhkoedepartemeenteste / ORD, 1.07.2009.

Projekte finansieradamme sjïdti 50 % dåarjojne Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïelteste, seammaligke joekedamme Regijovnaale evtiedimmiegoevtesen jñh Jåarhkeööhpehtimmien goevtesen gaskem, jñh 50 % staateles dåarjoe Orresteheteme-, Reereme- jñh Gærhkoedepartemeenteste /ORD.

Tijjemierie lij aalkoevisnie 2010, 2011 jñh 2012. Men prosjekte idtji aelkieh åvtelen mietsken 2010 gaskoeh. Dan åvteste dle prosjektetalhkvem aaj guhkiedin 2013 minngemossesne.

1.2 Stilleme/dongkeme

Projekten aajkoe lij dan åvteste fylhkentjïelten ovnessie gïehtelimmiesuerkine dle daerpies aktine nænnoesåbpoebarkojne juktie laakeviedteldihkie reaktah jñh siejhme nasjovnaale saemiepolitihkem tjïrrehtidh.

Projektebuerkiestimmesne daah barkoeh lin tjïertestamme: *Projekte edtja dej ovnessie laavenjostoeaktööri diëdtem tjïelkestidh, juktie åarjelsaemien gïelem jñh kultuvrem nænnoestehtedh, soejkesjedirregh hammoedidh jñh viehkiehtidh aktine stuerebe ektiebarkojne, råajvarimmiejgujmie niërkedh, maallh evtiedidh juktie lierehtimmiem saemien gïelesne iktedidh dennie 13-jaepien skuvlebaelesne jñh jollebe ööhpehtimmesne, fylhkentjïelten råållam tjïelkestidh goh evtiedimmieaktööre suerkesne, jñh råajvarimmieh evtiedidh gusnie mahta gïelem jñh kultuvremaahtoem ektesne vuejnedh.*

Dåajvoehtimmiepriesvesne Orrestehteme-, reereme- jñh gærhkoedepartemeenteste dle joekoen leavloem biejemeprojektent foksusasse juktie lierehtimmiem saemien gïeline iktedidh dennie 13-jaepien skuvlebaelesne jñh jollebe ööhpehtimmesne. Prosjekte lea meatan goh råajvarimmie nr. 33 reerenassen Dahkoesoejkesjisnie saemien gïelide, lahtesen nuelesne « Evtiedimmieprojekte Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïeltesne».

1.3 Åejvieuimie jñh bielieuimie

Daam åejvieuimieprojektete bieji:

Edtja aktem soejkesjem darjodh guktie fylhkentjïelte jñh fylhkentjïelte laavenjostosne jeatjah aktöörigujmie, edtja viehkiehtidh saemien gïelem jñh kultuvrem gorredidh jñh evtiedidh.

Bielieuimie:

1. Fylhkentjïelten råållam, veantadimmieh jñh maah-toedaltese tjïelkestidh goh regijovnaale reeremeåårganine saemien gïelereeremedajvesne.
2. Skuvleaajhtereråållam evtiedidh man åejviediedte leah saemien jåarhkeskuvle jñh geerveööhpehtimmie fylhkesne.
3. Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïelten regijovnaale diëdtem gorredidh jñh nænnoestehtedh, maalleevtiedimmien tjïrrehtidh juktie lierehtimmiem saemien gïelesne iktedidh dennie 13-jaepien skuvlebaelesne jñh jollebe ööhpehtimmesne.

1.4 Soejkesjen sisvegen, hammoen jñh struktuvren bijre

Stilleme jñh ulmie dan soejkesjebarkose leah vijries, juktie dihte fylhkentjïelten joekehts råållam jñh diëdtebarkoeh saemien aamhtesidie feerhmie. Dan åvteste dle daerpies orreme såemies diëjvesh jñh raasth tjïelkestidh:

«Åarjelsaemien gïelem jñh kultuvrem nænnoestehtedh» mahta aalkovistie gaajh jïjnje årrodh. Kultuvrebielie daennie dahkoesoejkesjisnie leah ektiedamme dan kultuvrese mij lea gïelen bijre, jñh Evtiedimmieråajvarimmieh saemien kultuvredaajrose leah gaertjiedamme dejtie råajvarimmide gusnie gïele jñh kultuvremaahtoe ektesne vuajnalgieh.

Vijriesåbpoevihkeles tjïertestidh fylhkentjïelten råålla jñh diëdte goh regijovnaale evtiedimmieaktööre ij leah akte sjïere diëdte Regijovnaale evtiedimmiegoevtesasse /REG. Gaajhkh goevtesh/etaath fylhkentjïelten gïehtelimmesne aktem diëdtem utnieh regijovnaale evtiedimmie hoksedh jïjtsh diëdtesuerkine. Daennie soejkesjetjaatsegisnie dle dan åvteste fylhkentjïelten diëdte regijovnaale evtiedimmien åvteste

Guvvie: Meerke Krihke Leine Bientie

åtnasovverne goh akte siejhme vâarome jîh aalkove saemien evtiedimmiebarkose dej ovmesse dïedtesuerkiej sisnjeli.

Pryöveme dahkoesoejkesjem tjyölkehke jîh eensî darjodh, jîh seamma tîjjen vuesiehtidh man vijries jîh gellielaaketje daate aamhtesesuerkie lea. Dan åvteste meatan vaalt-eme mij gaskenasjovnaale jîh nasjovnaale latjkojne, laakine jîh soejkesjinie tjåådtje, jîh siejhme nasjovnaale saemiepolitihkesne.

Vijriebasse dle tjoevkesem biejemie dejtie haestie-midie mah leah barkosne saemien aamhtesinie jîjtse giehtelimmesne, jîh råållsne goh regijovnaale dïedteaktöore saemien lierehtæmman.

Dahkoesoejkesjem dorjeme naemhtie guktie dïhte joekehtse daej göökte råållaj gaskem vâajnoes sjædta, maam aaj vuajna RÅAJVARIMMIEBIELESNE 1; råajvarimmieh jîjtse giehtelimmesne, jîh RÅAJVARIMMIEBIELE 2; regijovnaale iktedimmieråajvarimmieh saemien gielelierehtæmman abpe ööhpehtimmesne.

Ulmie lea orreme aktem dan tjïelke dahkoesoejkesjem buektiehtidh goh gåarede, guktie dïhte maahata akte eensî, tjïrrehtihks jîh giehtjedihks dïrrege sjïdtedh Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïelten regijovnaale reeremasse åarjelsaemien gieleste jîh kultuvreste.

Vijriebasse akte ulmie soejkesje maahata akte vâarome år-rodh gosse edtja Noerhte-Trööndelagen laavenjostoelatjkoeh Saemiedigkine jårrelidh.

1.5 Ekonomije

Dahkoesoejkesjen ulmien mietie, mij lea juakeme gelline bieline, dle dah ovmesse råajvarimmieh sijhtieh eknomeles konsekvensh vedtedh, uvtemes dejtie sjïere dïedtesuerkide sisnjeles jîjtse giehtelimmesne. Dïhte stööremes maaksoepåaste sæjhta hævvi årrodh aktem

saemien raeriestæjjabarkoem tseegkedh fylhkentjïelten reeremisnie. Seamma tîjjen dle dååjrehtamme akte dagkeres barkoe sæjhta vierhtieåtnoem iktedidh jîh dam aaj radtjoestidh. Raeriestæjjabarkoe sæjhta hævvi vienth orre prosjektevierhtieh buektedh jîh lissiehtamme darjomh.

Gielevierhtieh Saemiedigkeste maaksa mahte ållesth dejtie råajvarimmide mah leah ektiedamme Saem-ielaaken gieledenjoelkedasside jîh fylhkentjïelten guektiengie-levotebarkose.

Dah raeriestamme råajvarimmieh juktie saemien faagh jårhkeööhpehtimmesne jîh geervelierehtimmesne nænnostehtedh, leah uvtemes vihties dïedteråållah sjïehtesjidh, jîh daan tjïrrh aktem jearsoesåbpoe jîh vielie daajroes staateles maadthfinansieradimmiem åvtese.

Fylhkentjïelten bieleste dle annje vihkeles sjïehteladtedh fleksijbele öörnegidie, guktie saemien lohkehtæjjah maehtieh bielih sijjen ööhpehtimmiebarkojste evtiedimmiebarkose nåhtadidh, goh learoevierhtieevtidimmie, viermiebarkoe, maahtoelutnjeme jîh plearoe. Joekoen åarjelsaemien dajvesne, gusnie learohkelåhkoe naa jïjnem joekehte jaepeste jaapan, dle gaajh vihkeles dovne kvaliteeten jîh sisvegen gaavhtan lierehtimmiefaalenassesne saemien learohkidie, lohkehtæjjah åadtjoeh dovne evtiedimmiebarkojne jîh ööhpehtimmine giehtelidh, jîh akte vâarome sjædta jïeniebidie lohkehtæjjide jîh jearsoesåbpoe seehtemetsiehkieh saemien lohkehtæjjide.

Gosse lea fylhkentjïelten råållan bijre goh regijovnaale tjåådtjoehtæjja saemien lierehtimmien åvteste, dle dah ekonomeles konsekvensh sijhtieh viedteldihkie årrodh iktedimmieråajvarimmide mejtie jeatjah aktöörigujmie åtna. Man stoerre fylhkentjïelten finansieradimmie sæjhta årrodh, sæjhta jearohke årrodh gie dam byjjes diedtem åtna jîh åeliedimmieh aktöori gaskemsh mej bijre seamadieh mænngan.

2.0 Váarome

Daennie kapihtelisnie akte ánehks buerkiestimmie barkoeváaroemistie saemien aamhtesidie, naemhtie gaskenasjovnaale latjkojne, nasjovnaale laakine jìh sijehme saemiepolitihkesne tjáádtje. Akte sjìere állermaehteme fylhkentjìelthen latjkoe- jìh soejkesjevierhkeste.

Virjiesábpoe dle vuesiehtibie guktie dièdte jìh ráállah leah joekedamme joekehts reeremedaltesi gaskem; Staate, Saemiedigkie, fylhkenálma, fylhkentjìelth jìh tjìelth.

Minngemes mearhketje kapihtelisnie vuesiehtibie dejtie dièdelaavenjasside mah leah fylhkentjìelthen ovnessie ráállide ektiedamme; goh regijovnaale evtiedimmieáktööre, regijovnaale saemien gielereeremeáårgane, regijovnaale kultuvreaktööre jìh goh skuvleaahtere mij dièdtem átna saemien jáarhkeööhpehtimmien jìh geervelierehtimmen ávteste.

2.1 Gaskenasjovnaale latjkoeh, nasjovnaale laakh jìh politihkeles váarome

Nöörje áliedimmieh átna gaskenasjovnaale latjkoeh tjìrrh, goh ILO-konvensjovne nr. 169, Aalkoealmetji jìh tjìertealmetji bijre jìjtjeraarehke staatine jìh Dihte europejen sjìehtedimmie regijovne- jìh unnebeláhkoe gièlidelide (Unnebeláhkoe gièlesjìehtedimmie).

Europarádets minoritetssprákpakt forplikter statene til samarbeid blant anna på opplæringsområdet. I denne pakten heter det om sørsamisk språk:

".....daate gièle lea gaajh hávhtadihks jìh dan ávteste daerpies faahketji ráajvarimmiejgumie ihke gièle edtja guhkiebasse jìeledh Nöörjesne. Daerpies ulmiestuvrelth dáarjohne jìh orrestimmeles vukiejgumie mah leah dan áarjelsaemien sjìere tseahkan sjìehtedamme. Moenehtse aaj tjìerteste ihke vihkeles sveerjen áejvieladtjigumie laavenjostedh, juktie áarjelsaemiej tsiehkiem nænnoestehtedh".

Maadthlaaken § 110 A jìh Saemielaake lea dihte nasjovnaale reaktaváarome reerenassen saemiepolitihkese. Saemielaaken gièlenjoelkedassh faamoem utnieh gaajhkine byögkeles reeremeáårganinie, voenges jìh regijovnaale, mah dienesjh vedtieh almetjidie reeremedajvesne saemien gièlese.

Lìerehtimmie reaktah saemien gièlesne reaktaváaromem utnieh **Ööhpehtimmielaakesne**.

Reerenassen politihkeles váarome saemiepolitihkese lea váajnoes **St.bievn. nr 28 (2007-2008) Saemiepolitihke**, gusnie daejtie haestiemidie tjuvtjede:

"Dan ávteste maanagierte barkijh, lohkehtæjjah, learoegær-jatjaelijh, jarkoestæjjah, toelkhk, almetjh saemiengièlen maahtojne healsoe- jìh sosijaalesuerkesne, jìh jìjnjh jeatjah siebriedahkesuerkine fáåtesieh, dle vihkeles prinsihph saemiepolitihkesne jìh laakeviedteldihkie reaktah eah illesovh... Haesteme ávtese sæjhta árrोध dam bööremes dáårrèhtimieváaromem árrøji luvnie sjugnedidh, jìh skreejredh ihke jienebh saemiengièlen ööhpehtimmiem vaeltieh gaajhkine daltesinie".

I Regjeringas **Handlingsplan for samiske språk (2009)** legges grunnlaget for en bred og langsiktig innsats på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer.

2.2 Fylhkentjìelthen soejkesjìh jìh latjkoeh

Noerhte-Trööndelagen fylhkentjìelthen politihke saemien gièlese, jìliemasse jìh kultuvrese edtja gaskenasjovnaale aalkoealmetjereaktah jìh nasjovnaale laakeváaromem betnesne utnedh, jìh nasjovnaale samiepolitihken mietie árrोध.

Laavenjostoelatjkoen tjìrrh Saemiedigkine 2010-2013 dle Noerhte-Trööndelagen fylhkentjìelte, Nordlaantine, Áarjel-Trööndelagine jìh Hedmaarkkine ektine, tjìrkeme aktem "eadtjohke meatandièdtem vaeltedh juktie gorredidh jìh evtiedidh dam saemien kultuvrem jìh siebriedahke jìeledem".

Jeatjah regijovnaale soejkesjevierhkh mah leah saemien aamhtesi bijre Noerhte-Trööndelagesne leah: Fylhkenbieliesoejkesje Sisnjelds Nåamesjevuaman 2009-2012, Regijovnaale evtiedimmieprogramme 2011 jìh Regijovnaale soejkesjestrategije 2012-2016.

Fylhkentjìelthen reereme saemielaaken gièlenjolkedassijste stuvresávva Laavenjostoelatjkoste gaskem Saemiedigkiem jìh Noerhte-Trööndelagen fylhkentjìelthen átnoen bijre guktiengìelevoetevierhtijste 2012-2014.

2.3 Dièdte jìh ráállah saemien gièlebarkosne jìh kultuvrebarkosne

STAATE

Staate dam bijjemes dièdtem átna ihke learohkh maadhööhpehtimmesne reaktam áádtje lìerehtimmiem áadtjodh saemien gièlesne, saah gusnie árrøeminie, jìh ihke lìerehtimmie learoesoiejkesjevierhken mietie vadtsávva.

Staateles etaath goh reerenassen darjoje áårganh aktem sjìere dièdtem utnieh saemien utniji reaktajearsoesvoetem vaarjelidh, jìh krööhkedh byögkeles dienesjh leah saemien árrøji gièle- jìh kultuvremaadtose sjìehtedamme.

Guvvie: Saemien Sijten guvvievåarhko/guvvievaeltije: Kleamma Jáma

Orrestehteme-, reereme- j̄ih gærhkoedepartemeente (ORD) dam bijjemes iktedimmiedtem átna staateles saemiepolitihken ávteste. ORD sæjhta biejjieöörnegasse biejedh guktie saemien utnijh dam byögkeles reeremem j̄ih d̄ienesjidie dáájrieh. Edtja áajvahkommes saemiej j̄ih saemie-stæjjah utniji daerpiesvoeth sjiehtesjidh dan siejhme byögkeles dienesjefaalenassese. Daate sæjhta jiehtedh siejhme trájjesöörnegh j̄ih reeremeáárganh byöroeh öörnegidie gorredidh mah dovne saemiej j̄ih jeatjah árroji bijre.

ORD aaj áejviediedtem átna reeremen ávteste gieljenjoelkedassijste saemielaakesne, j̄ih reerenassem barkoem unnebeláhkoesjiehtedimmine iktedidh

ORD fierhten jaepien aktem staatusem áehpiedahta ráajvarimmide Dahkoesojkesjisnie saemien ḡielide.

Maahtoedepartemeente lea tjáadtjoehtæjja lierehtimmi-esuerkien ávteste saemien ḡielide dovne maanagiertesne, maadthskuvlesne, jáarhkeskuvlesne j̄ih jollebe ööhpehtimmesne.

Jeatjah gaavhtan dah ovmessie faagedepartemeenth d̄iedtem utnieh skraejriem vaeltedh j̄ih saemiepolitihkem tjirrehtidh sijjen sektovri sisnjeli (vuartesjh Váarometjaatsegem, lissietjaalege nr. 4).

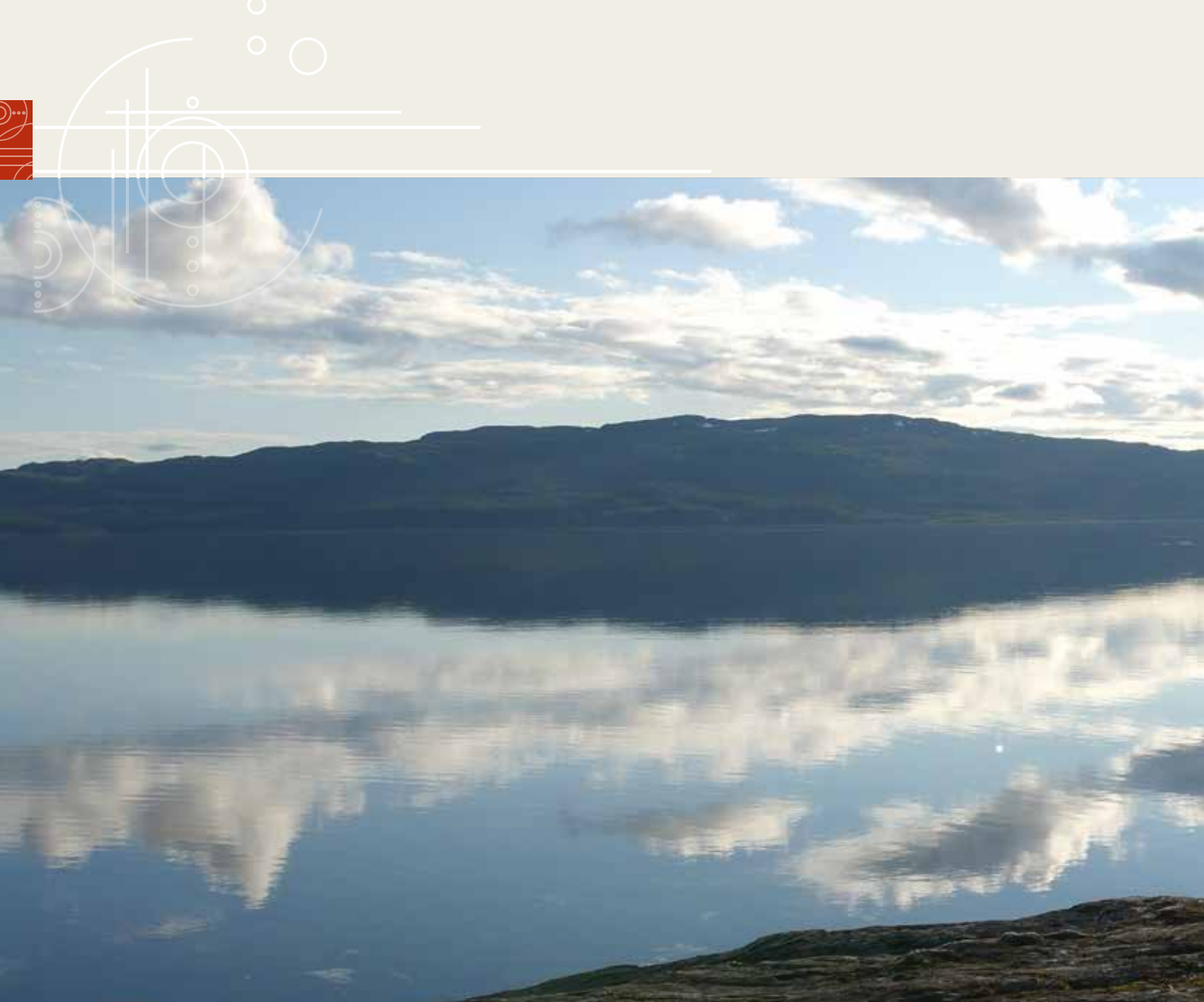
SAEMIEDIGKIE

Staaten j̄ih Saemiedigkien d̄iedte hoksedh siebriedahke

dam daerpies maahtoem áádtje, guktie laakeviedteldihkie reaktah gielelierehtæmman maehtieh illesovvedh.

Saemiedigkie gaskem jeatjah d̄iedtem átna daej laavenjassi ávteste:

- learoesojkesjh saemien learoehkidie maadthskuvlesne, j̄ih saemien gielese j̄ih sj̄iere saemien faagide jáarhkeööhpehtimmesne
- mieriedimmieh darjodh saemien sisvegen bijre dejnie ov-messie faagesuerkine
- pedagogeles bihkedimmie j̄ih bievnesh saemien lie-rehtimmien bijre
- hoksedh learoevierhtieh ḡáávnesieh mah leah hijven kvaliteeteste
- vierhtieh reerie juktie learoevierhtieh evtiedidh
- beavna, j̄ih learoevierhtieh skuvlide j̄ih maanagiertide láájkede
- stipendeöörnegh reerie ööhpehtimmien sisnjelen
- j̄ijtse budsjedtepáaste mij edtja reereles vierhtieh maeksedh, j̄ih maaksoeh dorjemassese j̄ih learoevierhtievtiedæmman
- vierhtieh/dáarjoeh joekede daase; giehtelimmie, pedagogeles materijellem darjodh, gielelierehtimmie j̄ih bievneme,- evtiedimmie- j̄ih bihkedimmiebarkoe saemien maanagiertine, j̄ih maanagiertine saemien maanajugjmie

Guvvie: Meerke Krihke Leine Bientie

FYLHKENÅLMA

Siejhme d'iedte:

- Fylhkenålma dam juhtije vaaksjomediedtem átna ihke lierehtimmie lea siejhme laaki j'ih njoelkedassi mietie (ööhpehtimmielaake §§ 6-2 j'ih 6-3).
- Fylhkenålma edtja laavenjostosne Ööhpehtimmiedi- rektovraatine jaepiej 2009-2014 vaaksjodh guktie tj'ielth j'ih fylhkentj'ielth saemien learoehki reaktah tj'irrehtieh ööhpehtimmielaaken mietie.
- Fylhkenålma maanagierteapolitihkem tj'irrehte maanagier- telaaken mietie.
- Fylhkenålma edtja bievnedh j'ih bihkedidh saemien learo- hki reaktan bijre lierehtimmiem äadtjodhálllesth saemien gielesne. Daate säjhta jiehtedh Fylhkenålma tjuerieh hoksedh skuvleaaajhter daajroem utnieh njoelkedassi bijre dovne dan stieresne ööhpehtimmien j'ih maajhööh- pehtimmien
- bijre (vuartesjh Maadhtj'aatsegem, lissietjaalege nr. 4).

Sj'iere d'iedte:

- Saemien gieien reeremedajven sisnjelen dle fylhkenålma edtj'ieh gieienj'oeelkedasside tj'irehtidh saemielaakesne, v. saemielaaken kap.3.
- Fylhkenålma Nordlaantesne aktem nasjovnaale iktedimmiediedtem äädtjeme äarjelsaemien gieieleierehtimmien äveste Nöörjesne. Daate d'iedte säjhta jiehtedh äarjelsaemien learohkh maadthskuvlesne edtj'ieh sijjen reaktah äadtjodh viehkine maajhööhpehtimmeste, j'ih hoksedh iktedimmie j'ih evtiedimmie faalenasseste äarjelsaemien lierehtimesne leah reaktaj mietie.
- FA Nordlaante átna sov sj'iered'iedte lea uvtemes maanagiertine j'ih maadthskuvline, j'ih ij dan j'ijnje j'jaarhkeskuvline.
- Gosse lea siejhme faalenessi/rääjvarimmiej bijre mejtie FA Nordlaantesne stuvrie, goh gieleseminaarh,

- viermiebarkoe, maahtoelutnjeme, evtiedimmiebarkoe maajhööhpehtimmiefaalenassine jih plearoeh, dle jáarhkeskuvlh jih fylhkentjielth meatan vaaltasuvvieh seammalaakan goh tjielth, maadthskuvlh jih maanagiërth.

FYLHKENTJIELTH

Siejhme dïedte:

Fylhkentjielth dïedtem utnieh lierehtimmiem vedtedh saemien gielesne jáarhkeskuvlesne jih geervelierehtimmesne

Sjïere dïedte:

Mænngan Snåase jih Raavrevijhken tjielth meatan sjïdtin reeremedajvesne saemien gielese, dle dovne tjielten jih regijovnaale reeremeåarganh Noerhte-Trööndelagesne aktem vijriedamme dïedtem åådtjeme dan åarjelsaemien gielen åvteste.

Laavenjostoelatjkoen tjïrrh Saemiedigkien jih fylhki gaskem Nordlaante, Noerhte-Trööndelage, Åarjel-Trööndelage jih Hedmaarihke, dle guejmieh gaskem jeatjah dïedtem vaalteme dan åvteste, sitaate:

- ... hoksedh ihke buerebe daajroes åvtese, jih lissiehtamme staateles dåarjoeh fylhkentjïeltide jih tjïeltide juktie Daajroelutnjemem saetniedehtedh
- ... staaten jih tjïelten åejvieladtjh meatan vaeltedh daennie barkosne

TJIELTH

Siejhme d'iedte:

Tjielth aktem vihkeles rãállam utnieh juktie saemien gielem jih kultuvrem nãannoestehdedh gaajhkine dajvine gusnie saemieh årroeh.

Gaajhkh tjielth d'iedtem utnieh lierehtimmiem faalehtidh saemien gielesne saemien learoehkidie maadthskuvlen daltesisnie

Tjielth edtjeh aaj **sjiehteladtedh ihke** saemien maanah maehtieh gorredidh jih evtiedidh sijjen gielem jih sijjen kultuvrem.

Reaktavãaroemisnie *Laakesne maanagierti bijre dle Mieriedimmiem mieriesoejkesjen bijre maanagierten sisvegasse jih laavenjasside* nãannoestamme (faamoem åadtjoeji 1.08.2006)

Mieriedimmesne tjierteste saemien maanah dãarjoem daarpesjeh juktie sijjen gielem jih sijjen kultuvrem vaarlidh jih evtiedidh, saeht gusnie laantesne årroeminie jih birrie daate edtja nãannoestimmesne bãetedh juktie saemien maanaj identiteetem nãannoestehdedh, gielen jih saemien kultuvren tjirrh.

Sjiere d'iedte:

Tjielth saemien gielereeremedajven sisnjelen d'iedtem utnieh lierehtimmiem saemien gielesne faalehtidh saemien learoehkidie maadthskuvledaltesisnie. Tjielte aaj d'iedtem åtna **hoksedh saemien maanah aktem maanagierte faalenassem utnieh mij saemien gielem jih kultuvrem betnesne åtna**. Maanagierte aajhtere d'iedtem åtna ihke maanagierte dam daerpies mahtoem åtna juktie laaki jih mieriedimmiem mietie giehtelidh.

Tjielth mah Leah saemien reeremedajven sisnjelen, aktem sjiere d'iedtem utnieh bievnesh jih dienesjh saemien årroejidie faalehtidh saemielaaken gielenjoelkedassi mietie.

2.3.1 Fylhkentjielten d'iedte goh regijovnaale evtiedimmiem aktöore

Goh aarebi neebneme dle fylhkentjielth aktem jijtjeraarehke d'iedtem utnieh gaskenasjovnaale latjkoej jih nasjovnaale saemiepolitihken mietie barkedh, dãjpeles politihken jih dãjpeles rãajvarimmiej tjirrh regijovnaale daltesisnie. *St.bievn, nr 28 Saemiepolitihke, kap. 6 Saemiepolitihke tjieiltine jih fylhkentjietline, tjåådtje gaskem jeatjah:*

... Fylhkentjielth aktem sjiere d'iedtem utnieh regijovnaale evtiedimmiem åvteste, aktene gamte goerkesisnie. Akte eadtjohke barkoe regijovnijste saemien dajvine sæjhta hoksedh saemien siebriedahkejelede reerenassen politihken mietie evtiesåvva. Goh vãarome, dle dovne tjielten jih

fylhkentjielten åejvieladtjh dam seamma d'iedtem utnieh goh staateles åejvieladtjh, dejtie gaskenasjovnaale d'iedtiede jih nasjovnaale reaktam tjirrehtidh saemide Nöörjesne... Staate d'iedtem åtna mierietsiehkij åvteste mah darjoeh guktie daate d'iedte mahta gorresovvedh.

... Saemien kultuvre, jieleme jih siebriedahkejelede (...) maehtieh gorresovvedh jih evtiesovvedh akten eadtjohke jih voerkes soejkesjimmien tjirrh tjieiltine jih fylhkine.

Reerenassen Dahkoesoejkesje saemien gielide (2009) aaj bihkedassh vadta fylhkentjielti rãållese goh regijovnaalepolitihkeles aktöörh:

... Sijjen laavenjostoeletjkoej tjirrh Saemiedigkine, dle fylhkentjielth Finnmaarkhesne, Tromsesne, Nordlaantesne, Norrhte-Trööndelagesne, Åarjel-Trööndelagesne jih Hedmaarkhesne d'iedtem vaalteme juktie saemien gielem, kultuvrem, siebriedahkejelede jih saemien jielemh fylhkine nãannoestehdedh. Ihke daate barkoe edtja dan ållesth rãajvarimmieh buektedh goh gãarede, dle vihkeles fylhkentjielth eadtjohkelaakan Saemiedigkine, tjieiltine jih staaten giehtelimmine berkieh soejkesjimmesne.

Reeremereformen tjirrh dle jijnjh barkoeh staateste sertiestuvvieh regijovnaale almetjeveeljeme daltesasse. Reerenasese akte ulmie saemien tsevtsemefaamoe jih meatannãannoestimmie dejtie rãajvarimmide mah aarebi lin akte fãantoe man åvteste Saemiedigkie jih staate edtjin rãåresjidh, eah nãakebe sjidh reformeste. Stoorredigkiebievnese joekehts alternatijvh buakta juktie saemien iedtjh fylhkentjietline vaarlidh, dejnie suerkine mah staateste sertiestuvvieh. Dasesnie neebnesåvva joekoen Laavenjostoeletjkoej fylhkentjielti jih Saemiedigkien gaskem, gusnie Saemiedigkie nuepiem åådtje prosessh tsevtsehdh regijovnaale daltesisnie.

Daalelje Laavenjostoeletjkoe Saemiedigkien jih åarjelsaemien fylhkentjielti gaskem (2010-2013) vãaroemasse beaja

... saemien kultuvre jih siebriedahkejelede Leah deadtoven nuelesne dehtie nöörjen stoorresiebriedahkeste gellielaakan. Mahta dan vööste barkedh akten eadtjohke jih voerkes soejkesjimmien tjirrh fylhkendaltesisnie. ...tjuara saemien kultuvre, jielemeåtnoem jih siebriedahkeevtiedimmiem sjiehteladtedh naemhtie guktie dah soejkesjeprosesh eah hãvhtadamme sjidh, men evtiedimmienuepieh åadtjoh.

Vijriesåbpoe Laavenjostoeletjkosne tjåådtje fylhkentjielten rãállan bijre goh regijovnaalepolitihkeles aktöore:

– Latjkoe edtja viehkiehtidh åarjelsaemien dajvem evtiedidh nasjovnaale saemiepolitihken jih gaskenasjovnaale åeliedimmiem mietie

- Fylhkentjielten ráálla goh regijovnepolitihkeles aktöore hi-jven nuepieh vadta laavenjostose jñh evtiedæmman áarjel-saemien dajvesne
- Guejmieh sijhtieh viehkiehtidh saemien gyhtjelassh biejjieöörnegasse biejedh gaajhkine darjomesuerkine, jñh bu-erebelaakan sijjen guejmeaktööríde bievnedh juktie bar-koem saemien gyhtjelassigujmie nænnoestehtedh.

2.3.2 Fylhkentjielten díedte reeremedajvesne saemien gíelide.

Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte regijovnaale reereme-áárganine sjídti saemien gíelereeremedajvesne dellie goh Snåasen tjielte meatan sjídti 01.01.2008 raejeste.

01.01.2013 raejeste aaj Raavrevijhken tjielte guektiengíelen áarjelsaemien reeremetjeltine sjídti.

Juktie Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte, seammalaakan goh Finnmaarkhe, Tromse jñh Nordlaante lea regijovnaale saemien reeremeáárgane, dle daah fylhkentjielth Saemiela-aken gíelenjoelkedassi nuelesne.

Saemielaaken gíelenjoelkedassh edtjeh reaktam gorredidh:

- Maehtedh saemien náhtadidh gosse byögkeles áárganigujmie govlesadta
- Saemien gíelem dáájdredh byögkelesvoetesne

Gíeh Saemielaaken gíelenjoelkedassijste feerhmesuvvieh?

Laake gaajhkide byögkeles áárganide reeremedajvesne feerhmie, jñh daejtie tjielkestimmide vadta (Saemielaaken kap.3 Saemien gíelh):

- **Byögkeles áárganh:** fierhte áárgane staatese jñh tjíeltese
- **Voenges byögkeles áárgane reeremedajvesne:** fierhte tjíelten, fylhkentjielten jñh staateles áárgane mah edtjeh díenesjh vedtedh akten tjíeltese jallh akten bealan aktede tjíelteste reeremedajvesne saemien gíelide
- **Regijovnaale byögkeles áárgane reeremedajvesne:** fierhte fylhkentjielten jñh staateles áárgane mij edtja díenesjh vedtedh gaajhkide jallh naakenidie dejstie tjíeltijste reeremedajvesne saemien gíelide, men læjhkan eah abpe laantem feerhmh

Saemielaaken gíelenjoelkedassh faamoem utnieh daejtie fylhkentjielten institusjovnide:

- Fylhkentjielten sentralereereme/ gaajhkh etaath
- Healsoe- jñh sosijaaleinstitusjovnh
- Jáarhkeskuvlh

Gíelenjoelkedassh:

§ 3-2. Jarkoestimmie laakijste jñh mieriedimmijste saemien gíelese

Edtja laakh jñh mieriedimmieh mah stoerre iedtjem utnieh gaajhkide saemide jallh naakenidie saemijste saemiengíelese jarkoestidh. Goerh mah voengesne átnasuvvieh jallh regijov-naale byögkeles áárganesne edtjeh dovne saemien jñh nöör-jen gíelesne áarrodh. Seammalaakan bæjhkoestimmieh byög-keles áárganijste mah joekoen leah ussjedamme gaajhkide jallh naakenidie árroeijstie reeremedajvesne. Fierhte áárgane tjuara jñtje jarkoestimmiej ávteste maeksedh.

§ 3-3. Reakta vaestiedassem saemiengíelesne áadtjodh

Gosse aktine voenges byögkeles áárganine govlesadta aktene tjíeltese reeremedajvesne, dsj. akte tjíelten, fylhkentjielten jallh staateles áárgane, dle edtja vaestiedassem áadtjodh saemien gíelesne dovne gosse njaalmeldh jñh tjaaleldh áárganine govlesadta. Dastegh saemiengíelesne tjaala akten regijov-naale áárganese, dsj. akte fylhkentjielten jallh staateles etaate mij aktem dejstie uktsie tjíeltijste díenesjesuerkine átna, dle edtja vaestiedassem utnedh saemien gíelesne. Gaajhkeshtam reaktam vaestiedassem áadtjodh saemien gíelesne, jal-hs ij leah árröje aktene dejstie tjíeltijste reeremedajvesne.

§ 3-5. Átnoe saemien gíeleste healsoe- jñh sosijaaleinstitusjovnine

Gaajhkeshtam mah sijhtieh saemien nuhtjedh juktie jñtsh iedtjh vaarjelidh aktene regijovnaale jallh voenges byögkeles healsoe- jñh sosijaaleinstitusjovnesne reeremedajvesne, reaktam utnieh díenesjh áadtjodh saemiengíelesne, dovne njaal-meldh jñh tjaaleldh.

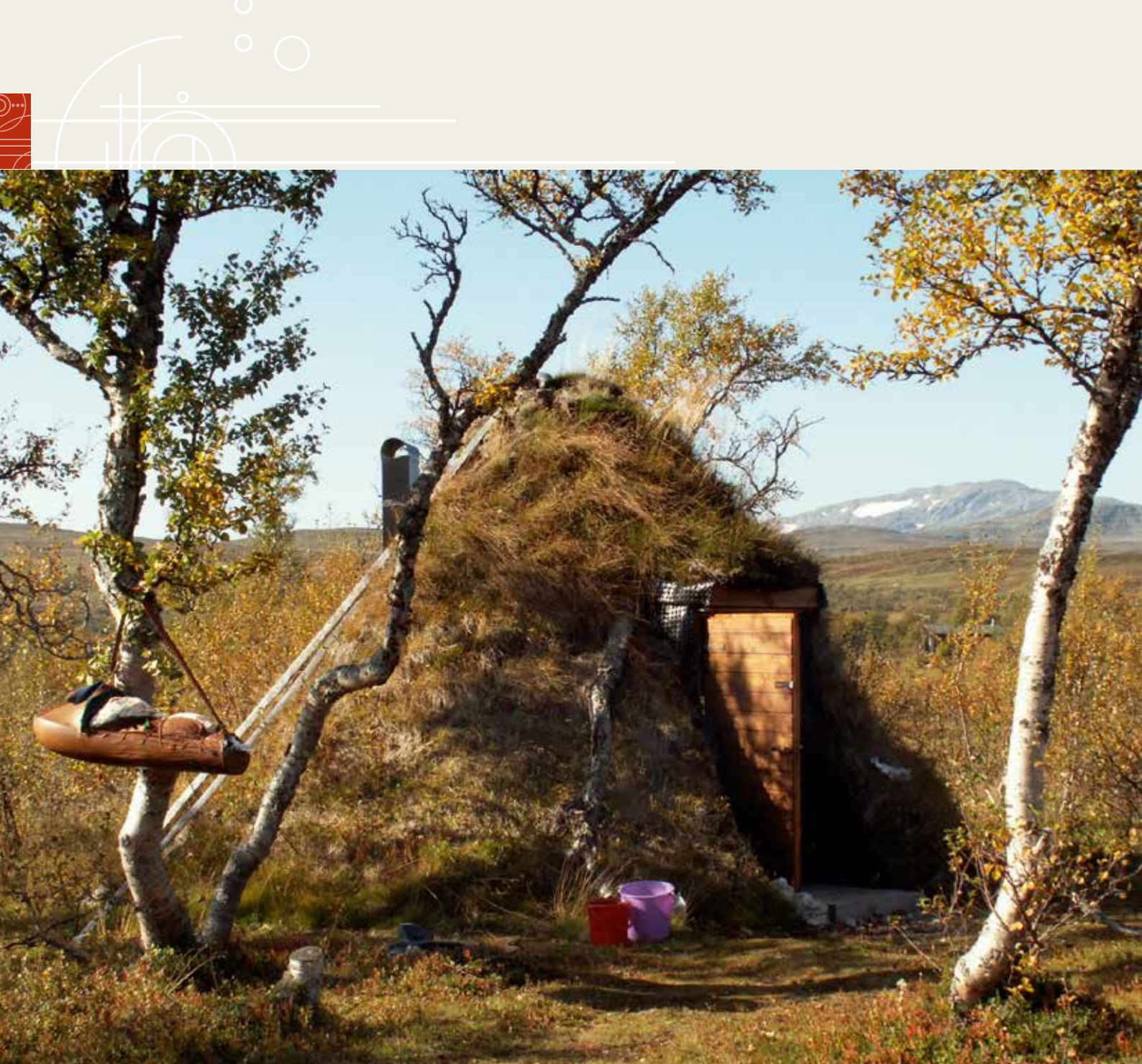
§ 3-7. Reakta ööhpehtimmiepermisjovnese

Jis akte byögkeles áárgane reeremedajvesne maahtoem saemien gíelesne daarpesje, dle barkijh reaktam utnieh ööh-pehtimmiepermisjovnem baalhkhine áadtjodh juktie dagkeres maahtoem vejtiestidh. Aaj áárganh, mah eah leah saemielaaken gíelenjoelkedassi nuelesne, byöroeh barkijidie permisjov-nem vedtedh juktie saemien líeredh, gosse áárgane maahtoem saemiengíelesne daarpesje.

Maam laake sæjhtha jiehtedh riektesisnie?

Byögkeles áárganh (institusjovnh/skuvlh/etaath) edtjeh, gosse leah aamhtesi bijre mah ryöktesth jallh joekoen stoerre iedtjem utnieh gaajhkide jallh naakenidie daejstie saemien árroeijstie:

- saemien gíelesne bæjhkoestidh
- njoelkedassh jñh goerh saemien gíelese jarkoestidh
- voenges byögkeles reeremeáárgane edtja maehtedh árröejidie díenesjh vedtedh njaalmeldh jñh tjaaleldh saemien gíelesne

Guvvie: Meerke Krihke Leine Bientie

- regijovnaale byögkeles reeremeåårgane edtja maehtedh tjaaleldh vaestiedidh saemien gïelesne
- permisjovnem baalhine vedtedh juktie daajroem saemien gïelesne ribledh gosse åårgane dagkeres daajroem daarpesje

Dastegh dihte akte institusjovne ij barkijh daerpies saemien maahtojne utnieh, edtja ruvtijnh tseegkedh juktie toelhkem nuhtjedh. Dihte akte institusjovne/skuvle/etaate jïjtje diedtem åtna dagkari ruvtijni åvteste.

Reerenassen Dahkoesoejkesje saemien gïelide (2009-2011) daam jeahta fylhkentjïelthen diedten bijre goh regijovnaale gïelereeremeåårgane:

... Fylhkentjïelth, fylhkensoejkesjimmiem tjïrrh, nuepiem utnieh barkoem iktedidh dejnie saemiengïelen evtiedimmine jïjtse fylhken sisnjelen.

... Fylhkentjïelth byöroeh hoksedh maahtoe saemien gïelesne jïh kultuvresne gååvnese, dovne jïjtsh reeremen sisnjelen jïh dej dienesji sisnjeli mej åvteste diedtem utnieh.

Laavenjostoelatjko Saemiedigkien jïh åarjelsaemien fylhkentjïelti gaskem (2010-2013) tjïerteste aaj byögkeles åejvieladth diedtem utnieh aktem eadtjohke meatandiedtem va- eltedh juktie gielen evtiedimmienuepieh gorredidh. Guejmieh edtjeh.....viehkiehtidh reerenassen Dahkoesoejkesjinie saemien gïelide vijriesåbpoe barkedh, jïh sjïere haesternh bæjjesse vaeltedh mah Leah gïelereeremedajvese ektiedamme.

Tjirrehtamme gielereeremeråajvarimmieh Noerhte-Trööndelagen fylhkentjieltesne

Jaepien 2008 dle fylhkenraerie *Govlesadtemeforumem saemien aamhtesidie Noerhte-Trööndelagesne* tseegki. Govlesadtemeforumisnie tjirkijh ovmessie saemien siebrijste, institusjovnijste jñh reeremeåarganiijste mej diédte saemien aamhtesi åvteste. Fylhkenraerie regijovnaale evtiedæmman jñh kultuvrese lea Govlesadtemeforumen åvtehke, jñh Regijovnaale Evtiedimmiegoevtese /REG (daaroen RUA) lea tjaeliesijjie. Govlesadtemeforume lea goh akte ovbyjjes tjåanghkoesijjie jñh digkiedimmiesijjie gusnie maahta gaajhkh teemah, mah iedtjem utnieh dan åarjelsaemien giële- jñh kultuvrebar-kose, åehpiedehtedh jñh digkiedidh.

Juktie aktem funksjovnelle guektiengielevoetem sjugnie-didh, jñh åarjelsaemien giëlem jñh kultuvrem vuesiehtidh, dle Saemiedigkie guektiengielevoetevierhtieh dåårje tjieiltide jñh fylhkentjietide saemien gielereeremedajvesne.

Dovne 2012 raajan dle Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte 1,2 mill. kråvnah guektiengielevoete-vierhtine åådtjeme Saemiedigkeste, jñh Snåasen tjielte 3 mill. kråvnah åådtjeme fierhten jaepien.

Fylhkentjielten guektiengielevoetedåarjoeah leah åtnasovverne akten golmejukekemprinsihpen mietie; sisnjelds råajvarimmieh jijtse fylhkentjielten darjoemisnie, darjomh Snåasen tjieiltine ektine jñh dåarjoe byngetje ohtsjidie. Tjirrehtamme råajvarimmieh sisnjeles leah orreme saemien giëlem jñh kultuvrem våajnoes darjodh sjiltigujmie, feegreminie jñh saemien tjåanghkoetjietjele Fylhken gåetesne, jarkoestimie vihkeles soejkesjetjaatsegijstie jñh jijtse åarjelsaemien sæjroe fylhkentjielten gåetiesæjrosne www.ntfk.no.

Vijriesåbpoe dle dåarjoe vadtasovverne Fylhkengærjagåetien prosjektese «Sørsamisk i biblioteket – en styrke for identitet og kultur», gusnie åejvieuulmie lij åarjelsaemien giëlem jñh kultuvrem tjerkebe vuesiehtidh, jñh sjiehteladtedh kultuvrelåtnoemasse gærjagåetesne jñh skuvlesne. Laavenjostosne jienebi suerkiejgujmie dle jijnjh bielieprosjekth tjirrehtin prosjekteboelhken 2009-2011.

Dej råajvarimmiej gaskem mej bijre laavenjostoe Snåasen tjieiltine, maahta neebnedh tjåenghkieles giëlekonsulente/toelhkediënesje, ovmessie råajvarimmieh juktie dam saemien våajnoes darjodh, goh sjiltadimmie, feegreme jñh kultuvreöörnedimmieh, jñh skraejrie/meatanfinansieradimmie aktede desentraliseradamme åarjelsaemien giëlestudijumeste.

Akte teema mij varke bööti lij aktem åarjelsaemien giëlejarngem tseegkedh fylhkesne. Fylhkentjielten vuajnoen mietie dle akte giëlejarnge ij edtjñh uvtemes akte fysiske kontovre årrodh, men akte summe gaajhkijste giëlejarngefunksjovnijste mejtie jienebh aktöörh darjoe: fylhkentjielte, Kråangken jåarhkeskuvle jñh Snåasen tjielte. Dihte olles fer jijnjh ektievoo-

eth mah giëline jñh ööhpehtimmine giëhtelieh, bæjjese bigkesovvh bieleden dah ektesne berkieh.

2012 raejeste dle åarjelsaemien giëlejarnge Giëlem nastedh tseegkesovvi Snåasesne. Fylhkentjielte våaroemasse beaja evtiedimmie giëlejarngeste annje edtja aktene laavenjostosne årrodh Fylhkentjielten jñh Kråangken jåarhkeskuvlen gaskem, mij sov råållesne goh åarjelsaemien vierhtieskuvle lea fylhkentjielten vihkielommes dåarjoe giëlejarnge laavenjostosne. Kråangken jåarhkeskuvle diédtem åtna eksamenen åvteste dan geervelierehtæmman maam Giëlem nastedh öörnede.

Akte stoerre låhkoe dejstie byngetje guektiengielevoete-vierhtijste lea Raavrevijhken tjieiltese jåhteme, juktie bielieh finansieradidh prosjektete «Utvikling av sørsamisk språk-og kulturkompetanse i Røyrvik kommune». Akte åejvieuulmie prosjektine lij åvtebarkoe jñh ohtseme guektiengieleline sjidtedh, maam tjielte tsiengelen 2013 raejeste sjidti.

Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte aaj vierhtiejgujmie Regijovnaale evtiedimmieprogrammeste, aktem prosjektem dåårje juktie åarjelsaemien daajroebaanghkem Raavrevijhken tjieiltese evtiedidh, gusnie ulmie lea dam voenges saemien smaaregem goerehtalledh, jñh aktem åarjelsaemien giëlejarngem tjieiltese tseegkedh.

Raavrevijhken prosjekte juktie voenges smaaregh goerehtalledh lea akte vihkeles barkoe jñjtsisnie, jñh veanhtede daate positijve illedahkh vadta akten vijriesåbpoe evtiedimmiebarkose åarjelsaemien giëline, jieliemie jñh kultuvrine Sisnjelds Nåamesjevuumesne.

Akte daajroebaanghke åarjelsaemien giëlese, goh akte bielie aktede giëlejarngeste Raavrevijhkesne, sæjhta Snåasen tjielten giëlejarngem nænnoestehtedh, jñh sæjhta akte nuhteligs dåarjoe årrodh dennie laavenjostosne gaskem Noerhte-Trööndelagen fylhkentjieltem, Snåasen tjieltem jñh Raavrevijhken tjieltem fylhkendaltesisnie.

lhke daerpies aktine daajroebaanghkine, akte vihtiestimieprosjekte, lea aaj neebnesovverne HiNT'en daerpiesvotene, dovne goh våarome ööhpehtæmman jñh dotkemasse. Daesnie vihkeles jijnjh suerkieh maehtieh hijvenlaakan laavenjostedh, jñh ulmie tjuara årrodh vierhtide gavnedh.

Orre aerviedimmievåarome juktie joekedidh jñh nuhtjedh guektiengielevoetevierhtide.

Dah damtsvæhtah juktie guektiengielevoetevierhtide joekedidh staeriesovvin 2011, jñh daelie Laavenjostoelatjkoste stuvresuvvieh *Saemiedigkien jñh Noerhte-Trööndelagen gaskem, åtnoen bijre guektiengielevierhtijste 2012-2014*.

Dah orre joekedimmievæhtah guektiengielevoetedåarjoste sæjhta jiehtedh dåarjoe jorkese aktede maaksoestuvverne

Guvvie: Samien Sijten guvvieváarhkoe/guvvievaeltije: Piere Joma

maalleste akten ulmiestuvremem maallese, jñ juakasávva akten betnie- jñ gagkestimmiebielien gaskem (75 %) jñ akte evtiedimmiebielie (25 %). Betnie-jñ gagkestimmiebielie edtja ryöktesth juhtedh fylhkentjielten tjirrehtæmman Saemielaaken gielenjoelkedassijste, mearan evtiedimmiebielie edtja evtiedimmieráajvarimmide átnasovvedh, jñ strategijh vuesiehtidh guktie fylhkentjielte edtja Saemielaaken gielenjoelkedassh illedh.

Man stoerre guektiengielevoetedáarjoe Saemiedigkeste sjædta fylhkentjieltese sæjhta daerpiesvoeten mietie árródh, jñ váarome lea reekteme darjomh jñ illedahkh.

Latjosne jaepiej 2012-2014 dle Noerhte-Trööndelage daam áejviestrategijem átna, juktie gielenjoelkedasside illedh:

Iktedimmieráálla:

Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte sæjhta sov ráállam vijriesábpoe evtiedidh goh iktedæjja dejtie ovmessie aktööríde guektiengielevoetebarkoen sisnjelen fylhkesne. Lissine de-

jtie daerpies gieledienesjidie evtiedidh, ektiedamme betnie/gagkestimmiebealan guektiengielevoetedáarjoste, dle fylhkentjielte sæjhta dejtie jeatjah guejmide viehkiehtidh Saemielaaken gielenjoelkedasside illedh, jñ áarjelsaemien gielen jñ kultuvrem evtiedidh jñ váajnoes darjodh.

Evtiedimmie gielejarngefunksjovnijste:

Akte vihkeles evtiedimmiebarkoe Noerhte-Trööndelagen fylhkentjieltese lea gielejarngefunksjovnh evtiedidh jñ tseegkedh Snáasen tjíeltine/Gielem nastedh'ine jñ Kråangken jáarhkeskuvline ektine. Kråangken jáarhkeskuvle lea, goh áarjelsaemien vierhtieskuvle jáarhkeööhpehtæmman jñ gervelierehtæmman fylhkesne, fylhkentjielten vihkielommes meatanaktööre gielejarngelaavenjostosne. Gosse Raavrevijhken tjíelte guektiengielen reeremetjíeltine sjædta, dle iemie fylhkentjielte viehkehte dam regijovnaale perspektijvem vaarjelidh gielejarngebarkosne. Jeatjah gaavhtan dle fylhkentjielte akte regijovnaale díedtem átna saemiej ávtteste gaahkine fylhken tjíeltine, jñ evtiedimmie gielejarngefunksjovnijste sæjhta náhtojne aaj daesnie báetedh.

2.3.3 Fylhkentjielten d'iedte saemien kultuvredaajroen ávteste

Laavenjostoelatjkosne Saemiedigkien j'ih dej njieljie áarjelsaemien fylhkentj'iel'ti gaskem (2010-2013) t'j'áádtje gaskem je-atjah saemien kultuvren j'ih jielemeátnoen b'ijre ektiedamme saemien g'ielese:

... B'áatsoe lea d'ih'te vihkielommes saemien jieleme áarjelsaemien dajvesne, men seamma t'ijjen aaj d'ih'te vihkielommes b'iehk'ie mij kultuvrem guadta.

... Duedtie áarjelsaemien dajvesne lea vihkeles goh kultuvreguedt'ijje, goh akte b'iehk'ie mij identiteetem sjugnede j'ih goh saemien jieleme. (...) ... aaj akte vihkeles b'iehk'ie juktie saemien g'ielem n'ænnoestehtedh.

... Guejm'ieh sijht'ieh dan aktivy'oki barkoem kultuvren j'ih jielemen gaskem vuesiehtidh, men aaj s'ijjiem daajbaaletje kultuvrese sjugniedidh, goh daanhtsoe, teatere, musihke, lidteratuvre j.v.

... Guejm'ieh edt'j'ieh n'ænnoestehtedh j'ih evtiedidh dejt'ie áarjelsaemien g'ærjabusside Aarbortesne j'ih Áarjel-Tr'ööndelagesne. Vihkeles abpe áarjelsaemien dajve aktem g'ærjabussafaalenassem átna.

Govlehtimmieraeriestimmesne «Regional planstrategi 2012-2016» Noerhte-Tr'ööndelagen fylhkentj'iel'tese t'j'áádtje:

Dah haestemh g'ieleevtiedimmesne j'ih guektiengielevoetebarkosne leah joekoen ektiedamme göökte b'iehk'ide: lissiehtamme staatuse j'ih lissiehtamme nuhtemevoete. Dam maahta buektiehtidh jis saemien v'áajnoes dorje byögkeles ektiedimine j'ih jis j'ienebh áarjelsaemien byögkelesvoetesne nuht'j'ieh.

Aaj reerenassen Dahkoesoekjesj'isnie dle fokuse saemien g'ielide v'áajnoes darjodh:

... Saemien g'ielh v'áajnoes darjodh lea akte vihkeles faktovre juktie saemide skreejredh saemien nuhtjedh j'ih saemien lieredh. Dejt'ie saemien g'ielide byögkeles t'j'iehtj'ielisnie govledh lea vihkeles ihke saemien maanah, noerh j'ih geerve almetj'ih maeht'ieh j'ij'tjemse g'ieligujmie identifiseradidh, j'ih iedtjem áadtj'odh sov saemien g'ielem n'áhtadidh....

Learoesoekjesjev'ierhkie *Maahtoelutnjeme saemien (LMO6S)* b'ihkedassh vadta ihke gaajhkh learohkh n'öörjen skuvlesne edt'j'ieh hijven daajroeh saemien kultuvren j'ih siebriedahketsiehkiej b'ijre evtiedidh aktene voenges, nasjovnaale j'ih gaskenasjovnaale aalkoealmetjeperspektijvesne.

Krievenasse s'j'iehtesjimmien b'ijre saemien aamhtesijstie j'ih saemien kultuvredaajroste ööhpehtimmesne, lissiehtamme

daajroem tsihkestahta lohkehtæjjaj jïh jeatjah barkiji luvnie skuvlesne. Saemien aerpievuekien daajroe lea akte daajroesuerkie mij gellide faagesuerkide gietede, gusnie aaj jïijnj sjihteles learoeverhtieh fââtesieh.

2.3.4 Fylhkentjïelten râålla goh skuvleaajhtere mij dïedtem âtna saemien jâarhkeõõheptimmien jïh geerveõõheptimmien âvteste

Vihkeles soejkesjïh, laakh jïh latjkoeh saemien jâarhkeõõheptæmman jïh geerveõõheptæmman:

▪ Learoesoejkesjïh

Gosse learoesejkesjevïerhkiem *Maahtoelutnjeme 2006 (MLo6) jïh Maahtoelutnjeme 2006 - Saemien (MLo6-S)* sjihtesji, dah voestes learoesejkesjïh Nõõrjesne böötin mah leah abpe maadthlierehtæmman, amma dovne maadthskuvlese jïh jâarhkeõõheptæmman.

Mubpie bielie MLo6'ste jïh MLo6S'ste gohtjesåvva Prinsihpebielie, mij gaskem jeatjah Lierehtimmieplakaatem feerhmie 11 vihties mearhketjïgumie mejtie tjuara joekoen krõõhkedh skuvlen barkosne. Lierehtimmieplakaate betnesne âtna seamma gietedimmie jokehtsem sjugnede. Bijjemes ulmie akten seammavyõrtegs skuvlen bijre, sæjhta daan goerkesen mietie aktem sjihtedamme jïh joekehtamme lierehtimmien krieveth. Dan âvteste aaj akte jïjtse saemien learoesejkesje sjïdti, dle prinsihpem tjïerteste ihke joekehts learohkedåehkieh, mah jeatjah giëlem utnieh jïh jeatjah maadtoste bâetieh, aktem jïjtse sjihteladtemem daarpe-sjïeh ihke skuvle edtja seammavyõrtegs årroth.

Minngemes bielie learoesejkesjevïerhkeste lea learoesejkesjïh abpe skuvletïjjen tjïrrh, voestes klaasseste jïh goske jâarhkeskuvlem orrijamme. Daate bielie fokusem âtna illedahkese, neebneme goh jakseme mööleldihkie maeh-telesvoetijsite, ektiedamme dan maahtose learohkh edtijeh jaksedh fierhtene daltesisnie.

MLo6-S lij akte reforme mij edtji hijven ållesth lierehtimmien gorredidh saemiengïelesne. Seamma tïjjen dihte indivijduelle reakta lierehtimmien saemiengïelesne åadtjodh nænnoestahteme sjïdti Öõheptimmieplaakesne.

Öõheptimmieplaaken kap. 6 – Reaktan bijre ållesth lierehtæmman saemien giëlesne:

1. Nõõrjesne saemïeh maadthskuvleaalterisnie sjïere reaktam utnieh lierehtimmien åadtjodh saemien giëlesne, saah gusnie årroeminie. Gaajhkh skuvleaajhterh edtijeh lierehtimmien saemiengïelesne faalehtidh, goh siejhme öõheptimmie jallh alternatïjve lierehtimmievuekieh (maajhõõheptimmie, viësehtimmie, giëlebïesie).
2. Learohkh mah saemien dajvine årroeminie (saemien

reeremedajvesne) reaktam utnieh ållesth lierehtimmien åadtjodh saemien giëlesne.

3. Saemien dajvi ålkoli: Gaajhkh saemien learohkh maadthskuvleaalterisnie reaktam utnieh lierehtimmien åadtjodh saemien giëlesne, jïh ållesth lierehtimmien åadtjodh gosse unnemes 10 learohkh aktene tjïeltesne ållesth lierehtimmien saemien giëlesne sijhtieh, dan guhkiem unnemes govhte learohkh aajmene dâehkesne.
4. Learohkh mah ållesth lierehtimmien åadtjoeh saemien giëlesne eah daarpesjïh dam mubpiem nõõrjen giëlem utnedh 9. jïh 10. klaassesne.
5. Saemïeh jâarhkeskuvlesne reaktam utnieh lierehtimmien åadtjodh saemien giëlesne.
6. Lierehtimmie saemien giëlesne geerve almetjïdie saemielaaken § 3-8 voestes lihtse (- Fiereguhte reaktam âtna lierehtimmien åadtjodh saemien giëlesne), edtja dej daaletje njoelkedassi mietie årroth laakesne geervelierehtimmien bijre, jïh laakesne prievieskuvli bijre dej baalte mieriedimmiegumie.

Lierehtimmie edtja öõrnedamme årroth aktede siebreste mij maahta dâarjoem dâastodh / studïesiebrïe jïh/jallh maaht-hõõheptimmieinstitusjovne mij maahta dâarjoem dâastodh. Dejtie tjïrrehtamme kuvsjïde maadthskuvlen suerkine, staate 100 % dâarjoem vadta.

Laavenjostoeatjkoe Saemïedigkien jïh åarjelsaemien fylhkentjïelti gaskem (2010-2013) tjïerteste fylhkentjïelti lea åevjïedïedte jâarhkeõõheptimmien âvteste, jïh dïedtem utnieh aktem eadtjohke meatandïedtem vaeltedh juktie saemien giëlem jâarhkedaltesisnie gorredidh jïh evtïedidh.

Guejmïeh edtijeh:

- staaten jïh tjïelten åevjïeladtjïh meatan vaeltedh barkosne, jïh viermïeh tseegkedh Saemïedigkien jïh sjyõhtehke jâarhkeskuvli gaskem
- geervelierehtimmien saemien giëline nænnostehtedh
- giëlejarng h tseegkedh Aarbortesne jïh Snâasesne, jïh Aajege saemien giële- jïh maahtoejarngem vijriesåbpoe evtïedidh Rõõrosesne
- edtja åvtelhbodti dæjredh mij åvtese heannede, jïh lissiehtamme staateles dâarjoeh fylhkentjïeltide jïh tjïeltide juktie Maahtoelutnjemem saetnïedehtedh
- studïjeprogrammh darjodh jâarhkeskuvlese mah edtijeh hoksedh gaajhkh learohkh dam
- vihkielommes daajroem åadtjoeh saemien histovrijen, kultuvren jïh siebriedahkejieleden bijre
- aktem fleksijbele faagelierehtimmien gorredidh saemien bâatsosne jïh duedtesne, jïh jienebh lierehtæjjasijjïeh, jïh hoksedh ihke jâarhkeskuvlh nuekies vierhtieh åadtjoeh daan barkose.

3.0 Regijovnaale reereme saemien aamhtesijstie

Daennie kapihtelisnie akte veelebe buerkiestimmie daejstie haestiemijstie saemien aamhtesigujmie fylhkentjielten ovnessie d'iedtesuerkine.

3.1 Haestemh regijovnaale reeremasse saemien aamhtesijstie:

Åarjelsaemien dajve stoerre j'ih gelline politihkeles j'ih reereles dajvine. Dah guhkies gâhkoe h j'ih ihke almetj h dan bårrode årroeh leah mannasinie daerpies funksjovnide j'ih institusjovnide geerjehtidh, mij vihth aktem tjåenghkies j'ih ållesth barkoem fylhkenraasti rastah tsihkestahta, juktie åarjelsaemiej daerpiesvoeth j'ih iedtj h gorredidh.

Byögkeles reeremisnie saemien aamhtesijstie dle akte åejviehaesteme raaktan unnebelåhkoedåeriesmoerese ektiedamme. Daamtaj aamhtesesuerkiem åtna j'ih dam g'ietede goh akte gaajh onne d'iedtesuerkie, gusnie vierhtieåtnoe (barkoedåehkie/ekonomije) viertiestamme sjædta dejnie almetjelåhkohne misse edtja d'ienesj h vedtedh.

Nasjovnaale saemiepolitihke akte naa «noere» politihkeles barkoesuerkie, gusnie akte iktemearan j'ih varke evtiedimmie dej ovnessie faagesuerkiej sisnjeli. Seamma t'ijjen dle annje j'ijnje jarkelimmesne j'ih pryövemisnie, nov sån aktene prosesnesne vielie tjåadtjoen j'ih funksjovnelle hammoej vööste.

D'iedte saemien aamhtesi åvteste lea joekedamme gelline suerkine: Staate ovnessie departemeenti t'jirr h, Saemiedigkie, fylhkenålmah, fylhkentj'ielth, t'j'ielth, vierhtieskuvlh maadthskuvle- j'ih jåarhkeskuvlen daltesisnie, jolleskuvlh j'ih universiteeth. Lissine åarjelsaemien kultuvre- j'ih g'ielejarngh båetieh, guektieng'ielevoeteprosjekth j'ih jeatjah g'iele- j'ih kultuvreprosjekth. Naemhtie guktie saemien siebriedahke lea öörnedamme, gaskem jeatjah aerpievuekien g'iele- j'ih kultuvreasth, dle d'iedte daamtaj dåaresth jåhta, viertiestamme dejnie siejhme byögkeles reereminie.

Guvvie: Samien Sijten guvvievåarhkoe/guvvievaeltije: Piere Joma

Daejnie dïedtejoekedimmine jïh geerjehtimmine dovne baa-sarimmie sjædta jïh dïedte ånnetji smöölhkesåvva: "Gaajh-kesi dïedte lea ij naakenen dïedte".

Tjåanghkan daate akte tsiehkïe mij dorje guktie geerve sjædta fiereguhten aamhtesegïetedæjjese jallh fylhkenpolïtïhkerese aktem ållesth bijjïeguvviem utnedh jïh jïjtsïnie dïedtesuerkiejgumïe barkedh.

Jeatjah gaavhtan dle daan beajjetje saemïepolïtïhkesne jïh reeremisnie hijven åssjaldahkh, positïve vuajnoeh jïh naa aelhkie ekonomeles vierhtïeh åadtjodh annjebodts prosjektïe. Daate gujht hijven, men dan åvteste dle jeenjesh aaj maehhtïeh dejnie seamma barkedh seamma tïjjen, bielelen dam daejredh.

Gosse gyhtjelassese båata akten guhkiebasse finansïeradimmïen jïh gïehtelimmïen bijre daerpïes betnïefunksjovnijste, dle ij leah rovnege daate aamhtese « gaajhki stovli gaskoeh» gahtja. Hijven prosjektïe- jïh soejkesjebarkoeh or-

reme mah vierhtïeh leesïeh, goh barkoedåehkie, maahtoe jïh ekonomïje, men orrïjïeh bielelen naan vijriesåbpoe dïbrehtïmïem jallh tjïrrehtïmïem.

Daate akte tsiehkïe mij guhkiebasse maahta darjodh guktie eerlegevoete jïh legitïmiteete nåakebe sjædta akten offensïjve saemïepolïtïhkesne åvtese. Gellïeh aktöörh aamhtesuesuerkien sisnjelen, tjïelkelaakan jiehtïeh ihke daerpïes buerebe iktedimmine jïh vielïe rasjovnelle vierhtïeåtnojne.

Juktïe regïjovnaale reeremem gorredïdh daaletje laaki, polïtïhken jïh latjkoej mïetïe, dle daerpïes maahtoe jïh funksjovnh nænnoestehdïdh mah edtjïeh dam saemïen perspektïjvem vaarjelïdh.

Bijjïeguvvie, iktedimmine jïh ellïesussjedimmïe aktene guhkïes perspektïjvesne, leah vïhkeles jis edtja guhkiebasse bætedh daennïe barkosne. Noerhte-Trööndelagen fylhken-tjïelte sæjhta dan åvteste nænnoestehdïdh jïh vijriesåbpoe evtïedïdh sov iktedæjjaråållam dan barkose saemïen aamhtesïgumïe.

3.2 Haestemh saemien kultuvredaajrose

Juktie gorredidh jih saemien gielem jih kultuvrem nænno-estehtedh dle daerpies aktine siejhme goerkesinie jih legi-
timateetine gaajhki årroji luvnie. Daan sjiëkenisnie dle daer-
pies aktine jienebekultuvrelle goerkesinie.

Dihte siejhme daajroe årjelsaemien kultuvren bijre lea
ånnetji læssanamme dej minngemes jaepiej. Akten siejhme
vuajnoen mietie dle iedtje sjiðteminie, men annje daerpies
daarjohne, dovne regijovnaale jih voenges åejvieladtji luvnie,
jih «siejhme almetji» luvnie.

Noerhte-Trööndelagen fylhkengærjagåetie lea pijone-
erebarkohne giehtelamme prosjekten tjirrh «Sørsamisk i bi-
blioteket – en styrke for identitet og kultur». Åejvieulmie lij
daajroem årjelsaemien gielen jih kultuvren bijre nænno-
estehtedh, jih kultuvrelåtnose sjiëhteladtedh gærjagåetesne
jih skuvlesne.

Akte dejstie råajvarimmijste maam Fylhkengærjagåetien
prosjektesne soejkesji lij «Sørsamisk bokbuss til flere kom-
muner» (Åarjelsaemien gærjabusse jieniebidie tjieiltide).

Noerhte-Trööndelagesne dle jienebh tjieilth saemien årro-
jigujmie, mah eah gærjabussefaalenassem utnieh. Sæmies
tjieilth fylhken årjernes bielijste aktem faalenassem ut-
nieh Kultuvre- jih gærjabusse tjirrh Åarjel-Trööndelagete,
jih sæmies tjieilth dejnie noerhtemes bieline faalenassem
Åarjelsaemien gærja- jih kultuvrebussese Nordlaantesne
åadtjoe.

Fylhkentjieilth eekieh jih juhtieh gærjabusside. Gærjabu-
ssh Nordlaanteste jih noerhtebasse giehtelimvierhtieh
Saemiedigkeste åadtjoe, mearan busse Åarjel-Trööndela-
geste vierhtieh fylhkentjieteste åadtje.

Daerpies seamma mierietsiehkieh sjiëhtedidh dejtie
saemien gærjabussefaalenasside, saah gusnie dah faa-
lenassem vedtieh laantesne. Virjiesåbpoe daerpies aktine
åvtelhbodti daajroes jih eensi ekonomemes funksjovnejoeke-
dimmie Saemiedigkien jih fylhkentjietti gaskem.

Aamhtese byöroe prijoriteetem åadtjodh gosse Laaven-
jostoelatjkoem Saemiedigkien jih årjelsaemien fylhkentjiet-
ti gaskem járrele.

Fylhkengærjagåetien saemien kultuvreprosjekte ij leah
jåarhkeme 2011 mænngan. Noerhte-Trööndelagen fylhken-
tjietten daarjoe juktie dam årjelsaemien kultuvredaajroem
regijovnaale nænnoestehtedh, byöroe betnesne utnedh dam
barkoem mejnie Fylhkengærjagåetie nierhkeme.

3.3 Haestemh saemien jåarhkeööhpehtæmman jih geervelierehtæmman

Noerhte-Trööndelagesne dle Kråangken jåarhkeskuvle mij
diëdtem åtna lierehtimmien åvteste årjelsaemien gielesne
jih geervelierehtimmesne jåarhkedaltesisnie.

Skuvle ööhpehtimmien vadta årjelsaemien gielesne
jijtse learohkedåahkan skuvlesne, jih learohkiedie jeatjah jå-
arhkeskuvline fylhkesne maajhööhpehtimmien tjirrh. Maaj-
hööhpehtimmien aaj vadta årjelsaemien learohkiedie jeat-
jah fylhkine.

Skuvle duëdtem faalehte goh jåarhkekuvsjh jih lierehtim-
mie båtsoefaagen sisnjelen. Jienebh noerh sjiëhtedamme
faalenassh / alternatjive faalenassh åadtjoe faageprieven
vöoste duëdtesne jih båtsoefaagesne.

Vijriesåbpoe dle skuvle diëdtem åtna ööhpehtimmie-
faalenassem öörnedidh jeatjah saemien gieline mej mietie
gihtjie jåarhkeööhpehtimmesne. KJS diëdtem åtna latjoej
åvteste juktie maajhööhpehtimmien åstedh noerhte- jih
julevsæmien gielesne, jih faalenassem iktede.

Dej minngemes golme skuvlejaepiej dle KJS saemien gie-
lelierehtimmien vadteme uktsie learohkiedie, joekedamme
vijhte jåarhkeskuvline. KJS aaj eksamenediëdtem åtna geer-
velierehtimmiekuvsjie åvteste årjelsaemien gielesne, mejtie
Gielem Nastedh Snåasesne tjirrehte.

Vierhtieskuvlediejevse

Politihkeles stuvreme Maahtoedepartemeentesne lea tjuv-
tjiedamme Kråangken jåarhkeskuvlese, Noerhte-Tröönde-
lagesne, jih Röörosen jåarhkeskuvlese /Aajege giele- jih
maahtoearngese Röörosesne, Åarjel-Trööndelagesne, goh
årjelsaemien vierhtieskuvlh lierehtimmiefaalenassen åv-
tete jåarhkedaltesisnie jih geervelierehtimmesne, abpe
årjelsaemien dajvese.

St. bievnesisnie 28 – Saemiepolitihken bijre, tjåådtje kap. 2.3.2. Åarjelsaemien regijovnh jih institusjovnh:

... Kråangken jåarhkeskuvle diëdtem åtna ietniengielelie-
rehtimmien åvtete årjelsaemien gielesne. ... Desnie årjel-
saemien gielesne ööhpehte aktene jijtse learohkedåehkesne,
jih skuvle lierehtimmien learohkiedie jeatjah jåarhkeskuv-
line vadta maajhööhpehtimmien tjirrh Röörosen jåarh-
keskuvle diëdtem åtna saemien ööhpehtimmien åvtete jå-
arhkeskuvlen daltesisnie, jih maajhööhpehtimmien jeatjah
skuvlide vadta årjelregijovnen sisnie jih ållokolen.

Vierhtieskuvlediëdte sæjhta jiehtedh aktem lierehtim-
miefæalenassem vedtedh årjelsaemien gielesne, geerveliere-
htimmesne, båtsoesne jih duëdtesne ovnessie skuvlide
jieniebinie fylhkine årjelsaemien dajvesne.

Dah jaarjelsaemien vierhtieskuvlh aaj d'iedtem utnieh maajhööheptimmiefaalenassem öörnedidh noerhte- jih julevsaaemien gielesne, man mietie saemien learohkh gihtjeh fiereguhtene fylhkesne.

Diejvesisnie vierhtieskuvle dle aaj veanhtede dah skuvlh edtjeh ovnessie evtiedimmierääjvarimmieh tjirrehtidh dan saemien lierehtimmiefaalenassese.

Gieledierehtimmie jaarjelsaemien gielesne lea dovne ryöktesth ööhpeptimmie learohkide skuvlesne, jih maajhööheptimmie learohkide jeatjah jaarhkeskuvline. Gieledierehtimmie vadtä 4 daltesinie: saemien 1. gieline, saemien 2. gieline saemien 2, saemien 2. gieline saemien 3, jih saemien ammesgieline.

Öörnedimmie jih iktedimmie maajhööheptimmiefaalenassese säjhta jiehtedh maallh jih teknikheles vuekieh sjiehteladtedh, jih dejtie evtiedidh juktie saemien lierehtimmie tjirrehtidh jieniebidie learohkide seamma tijjen.

Annje dle eah gaajhkh learohkh sijjen lierehtimmie reaktam äadtjoeh maadthskuvline, dejnie ovnessie tjiektine. Naaken lierehtimmie äädtjeme jih leah ovrehte desnie gusnie edtjeh ärrödh faagesoejkesji mietie, mearan mubpieh ajve ännjetji lierehtimmie äädtjeme, mearan mubpieh eaj naan säarhts gieledierehtimmie äädtjeme gænnah. Dan ävteste dle gaajh jijnjem jeerehte man jijnjem learohkh maehtieh saemiengielesste gosse jaarhkeskuvlesne aelkieh.

Ööhpeptimmie sjiehtedidh aktogs learohkide ovnessie gieledaltesinie, jih ööhpeptimmietijjem iktedidh jeatjah faagide jih ovnessie täjmoesoejkesjidie joekehts skuvline, finkese jih jijnjh vierhtieh kreava. Akten fuehpies skuvlebiejjen dle soejkesjimmie dehtie saemien lierehtimmiefaalenassese varke säjhta minngielisnie bäetedh. Vuesiehtimmie gaavhtan dle teknologes dalhketjh jallh täjmoesoejkesjh eah gäävnesh gosse skuvle aalka, dejnie skuvline gusnie saemien learohkh edtjeh lierehtimmiefaalenassem utnedh.

Daate lea gaajh nääke skraejrien gaavhtan dejtie saemien learohkide, mah edtjeh dovne veeljedh jih tjirrehtidh saemien gieledierehtimmie aktene jaarhkeööhpeptimmiesne.

Daan beajjetje tsiehkje dejtje äarjelsaemien jaarhkeskuvline mah leah vierhtieskuvlh.

Dihthe räålla goh äarjelsaemien vierhtieskuvlh Röörosen jih Kråangken jaarhkeskuvline ij naan byjjes d'ibrehtimmie utnieh staateles nænnoestimmie.

Gosse vierhtieskuvleräällam äädtjeme dan saemien lierehtimmiefaalenassese dle lissie maaksoeh ätna vierhtieätnose, viertiestamme jeatjah faagine. Laavenjassh laaken mietie jih laavenjassh mej ävteste diedtem ätna, fierhte skuvle daan biejjien dorje, bieleden lissiehamme maadt-

hfinansieradimmie staateles äejvieladtjijste, juktie vierhtieskuvline juhtedh.

Gellien äejkien dle dam ovreaktam tjierrestamme staaten äejvieladtjide, gaskem doh laavenjassh mej ävteste diedtem ätna/laakeviedteldihkie krievenassh saemien lierehtimmiefaalenasside jih vierhtieätnose.

Guktie daan beajjetje tsiehkje lea äarjelsaemien vierhtieskuvline, dle ij gääredh leaosesoejkesjem Maahtoelutnjem saemien däärdedidh, jallh vihkeles jih daerpies evtiedimmie barkoejgumie giehtelidh.

Dan ävteste dle gaajh daerpies skodtedh diedtem formaliseridh dejtie äarjelsaemien jaarhkeskuvline mah leah vierhtieskuvlh, jih dan tjirrh aktem jearsoesäbpoe maadthfinansieradimmie äadtjodh juktie dejtie saemien lierehtimmiefaalenasside juhtedh.

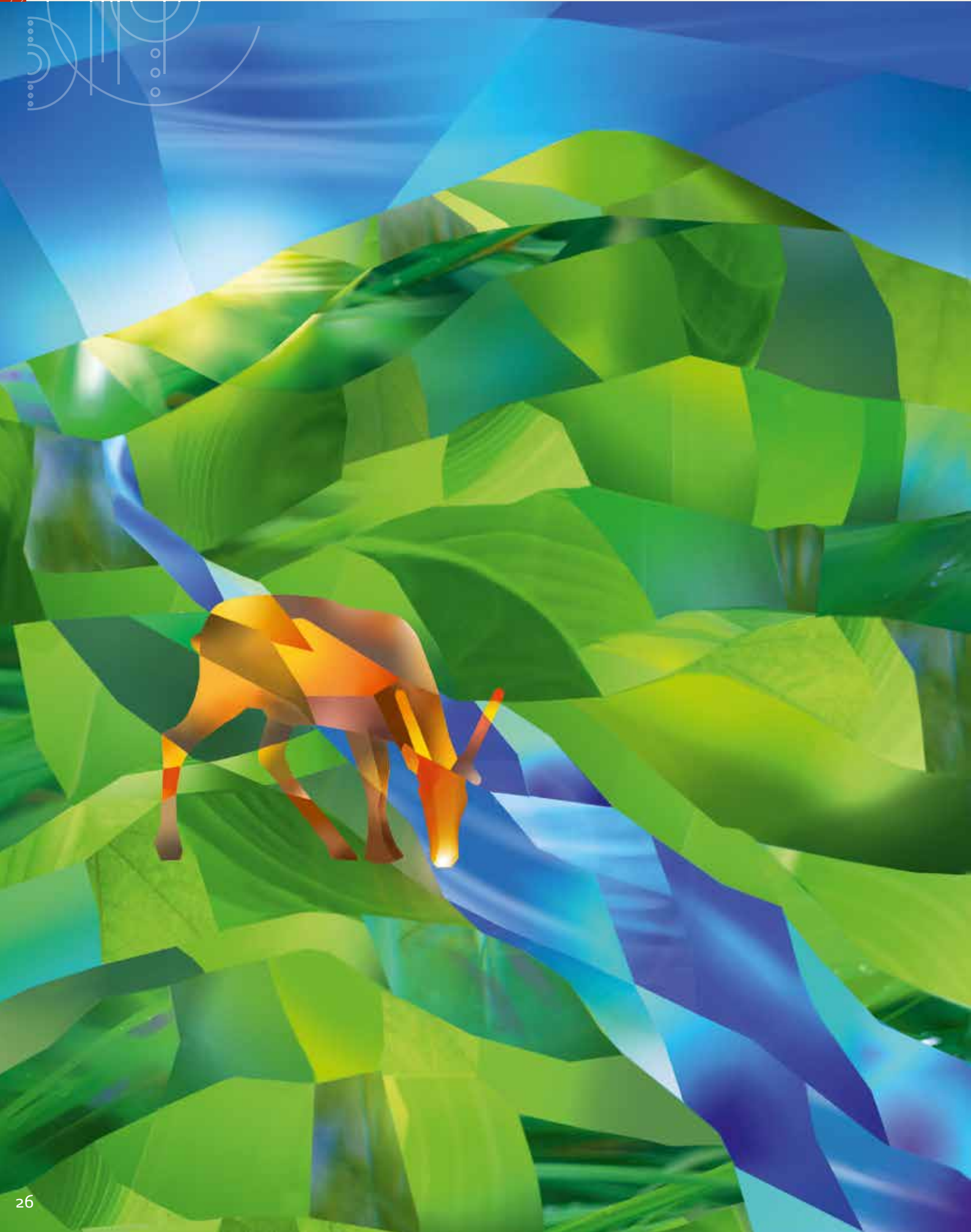
Lea roevierhtie ääriesmoere

Dan ävteste lea roegærjah saemiengielesne fäätsieh dle dihte akte stoerre haesteme gieledierehtæmman. Lohkehtæjjah bietskedieh, lijmesjeh, kopijeradieh, jih jijtje dalhketjh evtiedieh ööhpehtæmman. Jijtedorjeme dalhketjh eah dan jijnjem ätnasovvh jeatjah lohkehtæjjijste.

Saemiedigkie, mij diedtem ätna saemien lea roevierhtieh evtiedidh, sov *Strateges soejkesjisnie lea roevierhtie evtiedæmman (2009-2012) jeakta:*

Akte dejtje stööremes haestiemijsie lea tjaelijh däärriehtidh lea roevierhtie projektide. Joekoen projektide äarjel-jih julevsaaemien gielesne.

Lea roevierhtie evtiedimmie lea jearohke dejtje vierhtijste jih prioriteradimmie mejtie Saemiedigkie vadtä. Jis edtja buektiehtidh äarjelsaemien lea roevierhtieh evtiedidh abpe skuvlebaalan, dle daerpies guhkies soejkesjigumie mah leah guhkebe goh dah siejhme soejkesjeboelkh mah njielje japeh ryöhkoeh. Jarkoestimmie gærjijste aktene seerjesne aalka maaje voestes klaassese, jih dle tjöödtjeste mænnagan gosse jollebe daltesidie bäata. Jjaarhkeskuvlesne dle lea roegærjah eah annje äarjelsaemien gielesne gäävnesh. Jijnjh äarjelsaemien lohkehtæjjah sijhtieh viehkietidh orre lea roevierhtieh evtiedidh. Men barkoe- jih seehtemetsiehkje

4.0 Råajvarimmiebielie

1: Råajvarimmieh jijtse giehtelimmesne

Jis edtja buektiehtidh dam saemien perspektijvem nænno-estehtedh fylhkentjiielten funksjovnesne goh regijovnaale reereme- jih evtiedimmieaktööre, dle åejvieråajvarimmie jijtse darjoemisnie sjædta aktem saemien raeriestæjja-barkoem tseegkedh fylhkentjiielten voernges reeremisnie. Daate edtja akte funksjovne årrodh mij lea dovne stuvreme fylhkentjiielten politihkeles jih reereles barkose, gusnie tjo-evtjenjebaakoeh leah bijjieguvvie, elliesvoete, iktemearan barkoe jih iktedimmie barkojste saemien aamhtesigujmie.

Akte naa vijries buerkiestimmie lea dorjesovveme daehtie bijjemes råajvarimmeste, mij aaj gellielaakan sæjhta akte krievenasse årrodh juktie maehdedh niærkedh jih vijriesåbpoe barkedh dej jeatjah råajvarimmiejgujmie **RÅAJVARIMMIEBIELESNE 1.**

Dah leah åajvahkommes sjære råajvarimmieh, ektiedamme dietedbarkojde sjære darjomesuerkine: saemien gielereereme, saemien kultuvre jih jaarhkeööhpehtimmie. Jieniebidie daejstie råajvarimmijste dle våaromem jih haestiemi die veelebe ållermaahteme evtetbisnie kapihtelisnie. Dan åvteste dle ajve akte ånehks buerkiestimmie daejstie daesnie.

4.1. Bijjemes råajvarimmieh

Tiltak 1: Råajvarimmie 1: Barkoem tseegkedh goh saemien raeriestæjja Noerhte-Trööndelagen fylhkentjiieltensne

Våarome: Fylhkentjiielte dietedtem åtna akten tjåenghkies regijovnaale evtiedimmien åvteste, jih dejtie tryjjesfaalenas-side deelledh mah leah fer stoerre dejtie aktogs tjæltide, jih faalenassi åvteste tjæltæraasti dåaresth. Ihke Noerhte-Trööndelagen fylhke åarjelsaemien dajven gaskoeh bieliem feerhmie, dle fylhkentjiielten akte laavenjasse dovne aktem politihkeles jih reereles reeremeråållam saemien aamhtesijstie gorredidh.

Noerhte-Trööndelagen fylhkentjiielte lea dihte aajnehke fylhkentjiielte laantesne mij lea akte regijovnaale åarjelsaemien gielereeremeåårgane. Dan åvteste stuerbe krievenassh jih lissiehtamme fokusem åtna, gosse lea gietedimmien bijre saemien aamhtesijstie siejhmelaakan. Laavenjostoelatjkosne NTFT'en jih Saemiedigkien gaskem, åtnoen bijre guektiengielevoetevierhtijste 2012-2014, tjåådtje, «Noerhte-Trööndelagen fylhkentjiielte sæjhta sov

iktedæjjaråållam vijriesåbpoe evtiedidh dejtie ovnessie aktööridie mah guektiengielevoetine berkieh fylhkesne».

Daan biejjien ij guhte åejviediedtem utnieh saemien aamhtesi åvteste fylhkentjiielten reeremisnie. Akte barkije Goevtesisnie regijovnaale evtiedæmman /GRE jih akte barkije Goevtesisnie lierehtæmman / AVGO saemien aamhtesh utnieh goh bieliediedte fiereguhtene faagesuerkesne.

Vaenie daajroe barkiji luvnie fylhken reeremisnie saemielaaken gielenjoelkedassi bijre jih maam dah raaktan sijhtieh jiehtedh.

Saemien kulturvedaajroen bijre dle seamma hæesteme. Noerhte-Trööndelagen fylhkengærjagætie aktem vihkeles pioneerebarkoem dorjeme prosjektine «Sørsamisk i biblioteket – en styrke for identitet og kultur». Prosjekten tjærrh dle jijnjh dååjrehtimmieh åådtjeme, jih akte stoerre viermie tseegkesovveme ovnessie suerkiejgujmie faagesuerkien sijnjelen, dovne fylhkesne jih jeatjah fylhkine. Prosjekte ij leah jaarhkeme mænngan 2011.

Dietedbarkoeh jih råållah gielerjarngelaavenjostosne tjællkestidh akte vihkeles laavenjasse sjædta dan regijovnaale reeremasse saemien aamhtesijstie. Daesnie Saemiedigkie tjærteste Noerhte-Trööndelagen fylhkentjiielte tjuaara aktem iktedimmieråållam utnedh, guktie guektiengierth barkoe ij dorjesovvh. Fylhkentjiielte vuajna akte vihkeles barkoe dej ovnessie gielearngide iktedidh, jih gielearngelbarkojde tjærræhtidh, jis edtja vierhtide eensilaakan nuhtjedh mah åarjelsaemien gieline jih kultuvrine berkieh fylhkesne.

Aaj gosse lea man jijnjh åvtelhbodti prosjekth mah dorjesuvvieh, dle jeenjesh jeahteme ihke daerpies sinsitniem bievnedh, buerebelaakan iktedidh, dibrehtidh jih vijriesåbpoe barkedh soejkesjamme råajvarimmiejgujmie.

Govlesadtemeforume saemien aamhtesidie Noerhte-Trööndelagesne lea akte hijven gaavnedimmiesijjie gusnie ovbyjjeslaakan digkede jih bievnesh juaka, men ij naan byjjes råållam utnieh, vaallah goh nænnoestimmiefaamoe jallh govlehtimmiesuerkie gænnah, gosse voernges soejkesjevierhkieh soejkesje jih aamhtesh gietede mah leah saemien tsiehkij bijre fylhkesne.

Saemiedigkie jih Gaskedajven Båatsoetjiielte govlehtimmiesuerkine åtnasuvvieh muvhtine soejkesjeaamhtesinie, men dihte saemien perspektijve annje saah guktemslaakan gorresåvva fylhkentjiielten reeremisnie.

Åniedamme:

Dan åvteste daate akte joekoen geerve aamhtesesuerkie, ij

goh unnemes d'iedtejoekedimmien, bihkedassi j'ih njoelkedaassi bi'jre saemien aamhtesidie, dle daerpies aktine bi'jjesmes raeriestæjjafunksjovnine, mij dam daerpies daajroem j'ih bi'jijeguvviem åtna, juktie elliesvoetem j'ih kontinuiteetem barkosne gorredidh.

St.bievnese nr 28 (2007-2008) Saemiepolitihke aaj tjier-teste «...Fylhkentj'ielth noerhtene Leah hijven d'ååjrehtim-mieh åtneme j'ijtsh barkijigujmie mah sj'iere d'iedtem åtneme evtiedimmiebarkoen åvteste, goh soejkesjimmie, evtiedim-mie j'ih iktedimmie saemien gyhtjelassijste».

Råajvarimmien åejvieulmie:

Akte barkoevierhtie goh saemien raeriestæjja edtja dam bi'jjemes d'iedtem vaarjelidh ihke nasjovnaale saemiepolitihke gi'etesåvva j'ih tj'irrehtamme sjædta dennie regijovnaale re-eremisnie saemien aamhtesijstie. Raeriestæjja edtja aaj ik-tedimmiem bueriedidh j'ih vierhtide buerebelaakan nåhtadidh barkoesuerkesne.

Raeriestæjja edtja lihke gaskesem utnedh dejnie saemien byjresinie fylhkesne. Aaj dejtie saemien årroejidie j'ih saemien institusjovnide j'ih siebride dle vihkeles aktem almetjem utnedh, mejnie maahta rååresjidh, mij maahta vaestiedidh j'ih /jallh vij-riebasse saehtedh dennie fylhkentj'ielten reeremesystemesne. Dan åvteste fylhkentj'ielte j'ih fylhkenraerie Leah duekesne dle barkoe autoriteetem åådtje saemien siebriedahkesne.

Bielieulmie / barkoen sisvege:

- Goh aajnehke fylhkentj'ielte mij lea åarjelsaemien regijov-naale gi'elereeremåårgane, dle tjuara aktem sj'iere d'iedtem vaeltedh regijovnaale barkoen åvteste åarjelsaemien aamh-tesigujmie – aaj jeatjah fylhkentj'ielte.
- Iktemearan gaskesem Saemiedigkine utnedh j'ih dej faage-departemeentigujmie mah d'iedtem utnieh, juktie dam ur-remes daajroem nasjovnaale saemiepolitihken bi'jre utnedh
- Regijovnaale evtiedimmiem tj'irrehtidh j'ih skreejrijinie årrodh j'ih laavenjostose bööredidh jeatjah siebriedahke-aktöörigujmie mah d'iedtem utnieh saemien aamhtesi åvteste, goh HiNT, tj'ielth, Fylhkenålma, geajnoesuerkie, skiemtjegåetie, pollise, gærhkoie, NAV j'ih jienebh.
- Saemien iedtj'ih buektedh j'ih vaarjelidh regijovnaale re-eremisnie b'åatsoen, arealereeremen, museumbarkoen, ööhpehtimmien/lierehtimmien, fealadassen, jielemeevtie-dimmien j'ih kultuvren sisnjeli
- Gi'ehtjedidh govlehtimmieh öörnesuvvieh mah dejtie saemien siebride meatan vaeltieh gaajhki bi'jr mah gov-lehtimmiem krieveh. Dellie maahta dam sj'iere saemien raeriestæjja moenehtsem hiejhtedh. Aamhtesegi'etedim-mie saemien aamhtesijstie Fylhkenraaran Kvaliteetem gorredidh beetnehtsemidie prosjektide/råajvarimmide rååresjimmien j'ih ektiefinansieradimmien tj'irrh Saemiedig-

kine. Viehkiehtidh politihkeles viehkine Saemiedigkien j'ih sjyöhtehke faagedepartemeenti vööste gosse lea ohtsemi bi'jre stuerebe prosjektide

- Viehkiehtidh positijve såaltj'ih bæjjese bigkedh viehkine gel-lievoetem vuesiehtidh fylhken histovrijesne, kultuvresne j'ih jieliemisnie, mij vihth lea vihkeles murriedimmien, årrome-lastoem j'ih fealadassen gaavhtan. Vijriesåbpoe vuesiehtidh saemien prosjekth j'ih råajvarimmieh aktem tj'ielke dajve-profillem utnieh, juktie dah lissiehtamme darjomh vedtieh dejnie dajvine gusnie jieleme hiejjehts.
- Raeriestæjja edtja tjaelijinie årrodh Govlesadtemeforumese saemien aamhtesidie
- Gorredidh j'ih evtiedidh fylhkentj'ielten råållam goh ikte-dæjjah j'ih meatanaktööre gi'elejarngedarjoesmisnie Snåa-sesne j'ih Raavrevijhkesne
- Öörnegem reeredh guektiengielevoetevierhtiejgujmie Sa-emiedigkeste; ohtsemegi'etedimmie, prosjektiebihkedimmie j'ih reekteme
- Viehkiehtidh bievnesh juekedh, j'ih iktedimmiem ovmessie prosjektijste bueriedidh åarjelsaemien dajvesne
- Viehkiehtidh soejkesjamme råajvarimmieh dibrehtidh j'ih tj'irrehtidh, aktanimmien tj'irrh dejstie struktuvrijste mah joe g'ååvnesieh, jallh orre tseegkedh
- Raeriestæjja edtja dienesjh vedtedh abpe fylhkentj'ielten gi'ehelæmman, dovne sisnjelds j'ih byjngetje etaath
- Raeriestæjja edtja bihkedimmiem vedtedh aamhtesegi'ete-dæjjide gaajhkie faagesuerkine fylhkentj'ielten reeremisnie
- Fierhte faagesuerkie fylhkentj'ieltesne annje d'iedtem vaalta dej saemien aamhtesi åvteste sov suerkesne
- Dan åvteste akte naa stoerre bielie nasjovnaale saemiepo-litihkeste finansieradamme sjædta goh prosjekth ovmessie faagesuerkiej sisnjeli, dle akte raeriestæjja sæjhta viehkine prospektijste j'ih prosjektifinansieradimmijste jienebh darjomh buektedh goh orre råajvarimmieh j'ih prosjekth, mij vihth sæjhta orre vierhtieh lutniestidh mah naa g'åhkese sijhtieh raeriestæjjabarkoem maeksedh.

Kr'ievenassh raeriestæjjese:

- Åarjelsaemien gi'ele- j'ih kultuvremaahtoe j'ih ållesth daaj-roe åarjelsamien kultuvre-, siebriedahkej'ih jielemen bi'jre Noerhte-Trööndelagesne
- Gamte daajroe siebriedahken bi'jre juktie buektiehtidh dam gellielaaketje sisvegem gi'etedidh saemien gyhtje-lassigujmie
- Siebriedahkefaageles maahtoe unnemes maasteredalte-sisnie

D'iedte/ekonomije: Noerhte-Trööndelagen fylhkentj'ielte

4.2 Gïelereeremeråajvarimmie

Råajvarimmie 2: Åarjelsaemien gïelekonsulentem bïhkedimmiedïenesjisnie nuhtjedh/«giehtjedimmielæstoem» darjodh gaajhkide fylhkentjïelten darjoemidie.

Våarome: Sïejhmelaakan dle vaenie daajroe barkiji luvnie fylhken reeremisnie saemielaaken gïelenjoelkedassi bijre, jïh maam ulmide dah utnieh.

Fylhkentjïelte laavenjostoelatjkoem åtna Snåasen tjïeltine/Gïelem nastedh'ine åestemen bijre toelhke- jïh gïelekonsulentedïenesjijstie guektiengïelevoetelaavenjostoen tjïrrh.

Råajvarimmien bijre: Gïelekonsulente maahta bïhkedæjjine årrodh fylhkentjïeltese vielie goh daan biejjien gosse gyhtjelassh sjiltadimmien bijre saemien gïelesne, bæjhkoehimmie, bieljelimmie, biëvnesh jïh plearoe.

Gïelekonsulente maahta aaj viehkiehtidh gïehtjedimmie-læstoem darjodh, mij aalkovisnie maahta akte hijven viehkie årrodh voerkelimmien gaavhtan, seamma tijjen goh dïhte sæjhta vierhtiedaerpiesvoetide vuesiehtidh fylhkenreeremen ovressie goevtesi sisnjeli.

Aajkoe: Prosessem voerkelimmie niehkedh, jïh

- viehkiehtidh guktie åvtekh jïh aamhtesegïetedæjja fylhkentjïelten goevtesinie /dïedtesuerkine åahpenieh saemielaaken gïelenjoelkedassigujmie
- viehkiehtidh ruvtijnh sjïehtesjidh dan vijriesåbpoe barkose
- maahtoedaerpiesvoetem vueptiestidh jïh lierehtimmiem barkijidie iktedidh

Dïedte/laavenjostoeguejmie: Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïelte/guektiengïelevoetetjïelth jïh gïelejarngh.

Råajvarimmie 3: Sjïere råajvarimmieh Baeniehealsoen jïh almetjehealsoen goevtesisnie

Våarome: Saemielaaken gïelenjoelkedassh § 3-5 vijriedamme bïhkedassh vedtieh åtnoen bijre saemien gïeleste healsoe- jïh sosijaaleinstitusjovnine. Gaajhkesh mah sijhtieh saemien nuhtjedh juktie jïjtsh iedtjh gorredidh aktene regijovnaale jallh voenges byögkeles healsoe- jïh sosijaaleinstitusjovnesne reeremedajvesne, reaktam utnieh dïenesjh åadtjodh saemiengïelesne, dovne njaalmeldh jïh tjaaleldh.

Råajvarimmien bijre: Lissine dejtie jeatjah råajvarimmide fylhkentjïelten sisnjelds jïh byjngetje dïedtesuerkine/institusjovnine, dle daejtie sjïere råajvarimmide raereste Baeniehealsoen jïh almetjehealsoen goevtesisnie:

1. Vuarjasjidh mejtie daerpies åarjelsaemien gïele- jïh jallh kultuvremaahojne gosse barkoeh bieljele/ orre barkijh seehtie baenieklinihkine Snåasesne jïh Namsskogesne, mij Raavrevijhken tjïeltine laavenjostoe baeniehealsoedïenesjen bijre.
2. Maahtoelutnjemem åarjelsaemien gïele- jïh kultuvredaajrosne sjïehtesjidh sisnjelds soejkesjinie maahtoe- jïh barkoedåehkieevtiedæmman.
3. Obligatovreles meatan årrodh sjïere sjïehtedamme teemakuvsjine goevtesasse/ aalkoekuvsh orrebarkijidie.
4. Almetjehealsoesoejkesjem åarjelsaemien gïelese jarkoestidh.
5. Guektiengïelen sjiltadimmiem tjïrrehtidh sisnjelisnie goevtesisnie Fylhken gåetesne, jïh ålkolen/sisnjeles guektiengïelen sjiltadimmiem baenieklinihkine guektiengïelevoetetjïeltinem fylhkesne.
6. Guektiengïelen sjiltadimmiem ålkoelisnie vuarjasjidh jeatjah baenieklinihkine.

Dïedte/laavenjostoeguejmie: Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïelte/åarjelsaemien gïelejarngh.

Råajvarimmie 4: Kuvsh faalehtidh betniedaajrojne åarjelsaemien teemaj bijre fylhkentjïelten aamhtesegïetedæjjide.

Våarome: Gaajhkine faagesuerkine daerpies vielie maahtojne, juktie mæhtedh dam saemien perspektijvem gorredidh goh akte sïejhme teema fylhkentjïelten aamhtesegïetedïemesne jïh reeremisnie.

Råajvarimmien bijre: Kuvsjepaahke byöroe aktem sïejhme betniebeliem utnedh, jïh dam mæhtedh sjïehtedidh ovressie tsiehkide/dongkijidie. Iemie laavenjostoeaktöörh sijhtieh årrodh åarjelsaemien gïelejarngh jïh HiINT juktie kuvsh öörnedh.

Aajkoe: Daajroem saemien tsiehkij bijre evtiedidh jïh orrestehtedh jïjtse siebresne.

Dïedte/laavenjostoeguejmie: Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïelte /åarjelsaemien gïelejarngh Noerhte-Trööndelagesne; HiINT jïh Kommunenes sentralforbund.

Råajvarimmie 5: Åarjelsaemien teemah sjïehtesjidh almetjeveeljemelierehtimmesne Fylhkendægkan.

Våarome: Daerpies lissiehtamme daajrojne saemien siebriedahketsiehkij bijre jis edtja mæhtedh dam saemien perspektijven gorredidh fylhkentjïelten politihkeles darjoemisnie.

Råajvarimmien bijre: Sjøyhteke maahoebyjresh/håalijh bööredidh juktie stuhtjem utnedh aalmetjeveeljeme-lierehti-emmaesne Fylhkendægkan.

Aajkoe: Viehkiehtidh guktie fylhkenpolitihkerh betniedaaj-roem utnieh åarjelsaemien siebriedahken bijre, gaskenasjov-naale jïh nasjovnaale laaki bijre, daaletje staateles politihken jïh regijovnaale soejkesjevierhki bijre, ihke dah våaromem utnieh politihkem tjirrehtidh aamhtesesuerkesne.

Diedte / laavenjostoeuejmieh:

Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte/Kommunenenes sentral-forbund, HiNT, Saemiedigkie jïh åarjelsaemien gielejarngh Noerhte-Trööndelagesne.

Råajvarimmie 6: Sjïere daerpiesvoeth vuarja-sjidh åarjelsaemien giele- jïh kultuvremaahose

Våarome: Muvhtine goevtesinie jallh naan barkojde maahta sjïere daerpiesvoeth årrodh åarjelsaemien giele- jïh kultuvre-maahojne.

Råajvarimmien bijre: Maahtoen mietie gihhtjesåvva åarjelsaemien giele- jïh kultvren bijre barkoebieljelimmine, jïh vuar-jasjamme sjædta goh lissiemaahoe jis dah jeatjah krïevenassh stieresne. Åarjelsaemien giele-jïh kultuvremaahoe mietie gihhtjesåvva barkoebieljelimmine, jïh daate maahtoe akte lissie-maahoe jis jeatjah gaavhtan seamma maahtoen utnieh.

Aajkoe: Daerpiesvoetem gorredidh jïh åarjelsaemien maad-toem jïh maahtoen vuesiehtidh, voerkelidh jïh staatusen bijjiedidh.

Diedte: Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte

4.3 Evtiedimmieråajvarimmieh saemien kultuvre-daajrose

Råajvarimmie 7: Saemien sijjienommmh geajnoesjiltine

Våarome /haestemh:

Dahkoesoejkesje saemien gielese sijjienommesjiltadæm-man tjuvtjede goh akte vihkeles råajvarimmie juktie saemien våajnoes darjodh, sitaate:

... Saemien sijjienommmh sjiltine nåhtadidh (sijjienomme-sjilth jïh geajnoesjilth) Leah vihkeles juktie saemien gielem våajnoes darjodh, jïh vuesiehtidh saemien dajvesne årroeh.

Soejkesjamme geajnoesjilth saemien sijjienommigumie

bæjjese biejedh mænngan goh Noerhte-Trööndelagen fylh-kentjielte guektiengïelen reeremeårganine sjïditi, men daan mearan dle daate barkoe ij dan jïjnjh illedahkh vadteme.

Saemien nommmh åtnasuvvieh gellene lehkesne fylhkes-ne. Åajvahkommes dle ajve dah saemien dah mah daejrieh jïh nuhtjeh daejtie nommmide, maaje bieleden doh jeatjah al-metjh eah daejrieh dah gååvnesieh gænnah.

Råajvarimmien bijre:

Sijjienomme tjuara uvtemes jååhkesjamme jïh tjaalasov-veme årrodh Sentralt stedsnavnregisterisnie. Dïhte mij lea vihkeles jis edtja saemiengïelesne sjiltadidh, lea mejtie dïhte saemien nomme åtnasåvva almetjijstie mah desnie årroeh. Laake ij naan joekehtsem darjoeh dej dajvi gaskem mah Leah saemien gielem reeremedajven sisnjelen jallh ålkolen.

Jienebh saemien jiehtieh Statens kartverk aktem hijven barkoem dorjeme gosse tjaalasovveme jïh nuhtjeme saemi-en nommmh kaarhtine. Dan åvteste maahta joe dallah aelkedh jïjnjh jååhkesjamme sijjienommmh nuhtjedh sjiltadimmesne. Aalkovisnie sæjhta iemie årrodh sijjie- jïh geajnoesjiltadimmmine fylhkengeajnoejne dejnie dajvine gusnie saemien årroeh, jïh/jallh histovrijen mietie saemien nåhtadamme.

Edtja sijjienommmh sjiltadæmman sjilteåejvieladtjese raeriestidh, amma dïhte mij lea geajnoen aajhtere. Regijov-nekontovre lea sjielteåejvieladtje rijhkegeajnoej jïh fylhken-geajnoej åvteste (tjïelte tjïelten geajnoej åvteste, jïh dovne tjïelte jïh regijovnekontovre sjielteåejvieladtjh privaate geajnoej åvteste).

Sjilteåejvieladtje kvaliteetem gorrede dejtie raeriestamme sijjienommmide Statens kartverkine, åvtelen sjiltide dongkoe jïh bæjjese beaja. Geajnoesuerkie tjïeltine ektine sjæjsjele gusnie edtja sjiltide biejedh, mij voenges daajroem sjiltenommi bijre åtna.

Sæjhta maereles årrodh dovne nöörlen jïh saemien nom-migumie seamma sjiltene.

Aajkoe: Gosse dovne saemien jïh nöörlen nomme seamma sjiltene åtnasuvvieh, dle sæjhta dovne dam saemien gielem våajnoes darjodh jïh vuesiehtidh saemien dajvesne årroeh, jïh vuesiehtidh dælie aktene guektiengïelen jïh guektienkul-tuvrelle årromedajvesne.

Akte illedahke destie maahta årrodh tjængkies goerkese, respekte jïh tjetskehkevoete. Seamma tijjen sæjhta sån aaj skreejredh jårhkedh bæries nommmh gorredidh jïh åtnose va-elledh, jïh aaj dam vihkeles kultvredaajroem mij lea ektie-damme dejtie, dovne dejtie nöörlen almetjidie jïh saemide.

Diedte/laavenjostoeuejmieh:

Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte/Regijovnekontovre, Luvlie Nåamesjen Dajve jïh åarjelsaemien gielejarngh.

Tiltak 8: Råajvarimmie 8: Vijriesåbpoe barkedh aktegsnænnoestimmiejgumie Fylhkengærjagætien prosjekteste «Sørsamisk i biblioteket – en styrke for identitet og kultur»

1. Åarjelsaemien gærjabusse jieniebidie tjæltide

Råajvarimmien bijre: Voestes raeriestimmie Fylhkengærjagætien prosjektesne lij akte pryöveöörnege Åarjelsaemien gærjabusse jieniebidie tjæltide mah daan biejjien faalenassem fååtesieh.

Aalkovisnie sæjhta daerpies årrodh aktine vijriedamme laajrojne dejtie gærjabusside mah joe gååvnesieh, dejtie tjæltide gusnie saemieh årroeh fylhkesne. Daate aaj akte faalenasse sjædta dejtie Åarjelsaemien årroejidie mah daan biejjien staarine jîh stuerebe sijjine årroeh. Guhkiebasse maakta vaajteles årrodh akten jîtse bussen bijre Noerhte-Trööndelagesne.

Aajkoe: Råajvarimmien aajkoe lea hoksedh saemieh abpe fylhkesne aktem gærjabussefaalenassem åadtjoeh, nænnoestamme soejkesji jîh latjkoej mietie.

Diedte/laavenjostoejgumie: Noerhte-Trööndelagen fylhkentjælte/jeatjah fylhkentjæltih jîh Saemiedigkie

2. Soptsestæjja-turné/håalemeseerije saemien aerpieviekien daajroen bijre

Råajvarimmien bijre: Aalkovisnie «Historier om sørsamisk kultur» lij akte laavenjostoe Dejnje kultuvrelle skuvlevossine, (KDS), öörnedamme goh akte soptsestæjja-turné skuvlen learoehkidie. Juktie råajvarimmiem guhkiedidh /evtiedidh maahta iemie årrodh aktem håalemeseerijem öörnedh joekehts ulmiedåehkide, tjirrehtamme ovnessie sijjine jîh ovnessie öörnedimmie. Maahta årrodh öörnedimmieh mej bijre dah laavenjstoe; Åarjelsaemien gærja- jîh kultuvrebusse, DKS, DKSS, tjæltih kultuvre- jîh byjjenimmieetaati baaktoe, jîjtjevyljehke siebrieh historijen/kultuvremojhtesevaarjelimmien sisnjelen, Folkeakademiet Gaske-Nöörjesne, museumh, gærjagætieh, gallerijh, meassah, festivaalh jîh plearoeh.

Aajkoe: Håalijgumie mah leah mæhteles ovnessie suerikine Åarjelsaemien aerpieviekien daajroen bijre, dle aajkoe lea iedtjem jîh siejhme daajroem lissiehtidh Åarjelsaemien historijen jîh kultuvren bijre.

Diedte/laavenjostoejgumie: Noerhte-Trööndelagen fylhkentjælte/ sjyöhtehke meatan-öörnedæjjah.

3. Åarjelsaemien voessem/lierehtimmiepaahkem evtiedidh maam maanagiërth jîh skuvlh mæhtieh löönedh

Råajvarimmien bijre: Learoeverhtieh aktene Åarjelsaemien voessesne mæhtieh årrodh lidteratuvre, daeverh, filmh, guvvieh, musihkh, dirregh, historijh jîh mahte saah gaajhkem, mah edtjeh dirreginie årrodh juktie Åarjelsaemien aerpieviekien daajroem buektedh. Tjuara lierehtimmiepaahkide sjiehtedidh dejtie ovnessie daltesidie ööhpehtimmesne, maanagierteste dovne jolleskuvlh/universiteett. Fierhten voessesne tjuara aaj bîhkedimmiem lohkehtæjjide darjodh.

Aajkoe: Viehkietidh guktie gaajkhk maanah, learohkh jîh studenth gaajhkine daltesinie ööhpehtimmesne Åarjelsaemien dajvesne daajroem åadtjoeh Åarjelsaemien historijen, kultuvren jîh siebriedahkejieleden bijre.

Diedte/laavenjostoejgumie: Noerhte-Trööndelagen fylhkentjælte/jeatjah Åarjelsaemien fylhkentjæltih jîh Saemien Sijte.

4.4 Evtiedimmieråajvarimmieh saemien jårhkeööhpehtæmman jîh geervelierehtæmman

Råajvarimmie 9: Kråangken jårhkeskuvlen råallam dibrehtidh jîh formaliseradidh goh Åarjelsaemien vierhtieskuvle

Våarome/historihke: Akte guhkies barkoe orreme barkoelaavenjassh tjæltkestidh jîh staatusem formaliseradidh Åarjelsaemien vierhtieskuvlide, Kråangken jîh Aajege/Röörosen jårhkeskuvlh. Dovne fierhte skuvle, Åarjelsaemien fylhkentjæltih jîh Fylhkenålma Nordlaantesne leah daerpiesvoetem veele vuesiehtamme jîh tjierrestamme gellien æjkien. Dåeriesmore lea dihte stoerre gåhke gaskem dam barkoem skuvlh daan biejjien darjoeh, desnie meatan daerpies evtiedimmieråajvarimmieh juktie ulmiem jaksedh akten seammavyörtogs gielelierehtimmien bijre, jîh maadthfinansieradimmiem vierhtieskuvlestillemistie.

Råajvarimmien bijre: Jaepine 2011 jîh 2013 dle dovne reereles jîh politihkeles tjåanghkoeh orreme Saemiedigkine, Maahtodepartemeentine jîh Orrestehteme- jîh Reeremedepartemeentine. Daan mearan dle ij leah daate vihties illedahkh vadteme. Saemiepolitihkeles stuvreme Noerhte- jîh Åarjel-Trööndelagen fylhkentjæltine sijhtieh daejnie aamhtesinie vijriesåbpoe barkedh. Saemiedigkie sæjhta politihkeles dåarjoem vedtedh daan barkose.

Aajkoe: Aktene formaliseradimmesne vierhtieskuvleråålleste dle veanhtede dovne aktem tjielkestimmiem diedtelaavenjassijste dehtie barkoste mij daan biejjien dorjesåvva, jih akte åvtelhbodti daajroes maadthfinansieradimmiem, mij dovne saemien gieles- jih faagelierehtimmiem gorrede laaken mietie, jih vierhtieskuvli nuepieh sijjen siebriedahkestillemem gorredidh.

Diedte/laavenjostoeaguejmieh: Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte/Åarjel-Trööndelagen fylhkentjielte, Saemiedigkie jih Fylhkenålma Nordlaantesne.

Råajvarimmie 10: Siejhme evtiedimmiebarkoe saemien faagide jih saemien kultuvredaajrose jaarhkeööhpehtimmesne

Våarome/histovrihke: Skuvlejaepien 2000/2001 raejeste Kråangken jaarhkeskuvle diedtem åadtjoeji ihke gaajhkh learohkh jaarhkedaltesisnie fylhkesne edtjin dam gielesierehtimmiem åadtjodh misse krievenassem utnieh. Daate sæjhta jiehtedh åarjelsaemien gielesierehtimmiem jijtsh learoehkidie, jih learoehkidie jeatjah jaarhkeskuvline goh maajhööhpehtimmiem. Skuvlen aaj akte diedte eksamenetjirrehtimmiem åvteste gevelierehtæmman saemien gielesne. KJS aaj diedtem åtna maajhööhpehtimmiem buektiehtidh noerhte-jih julevsaaemien gielesne fylhkesne.

Vierhtieskuvleråålla lea evtiesovveme, jih daan biejjien dle veanhtedeminie skuvle edtja viehkiehtidh dam saemien lie-rehtimmiefaalenassem faageleslaakan evtiedidh. Aaj vihkeles daerpies latjkoeh jih maajhööhpehtimmiedalhketjih leah stieresne åvtelen skuvle aalka.

Maahtoelutnjeme 2006 bihkedassh vadta ihke gaajhkh learohkh jaarhkeskuvlesne edtjeh hijven daajroeh saemien kultuvren jih siebriedahken bijre evtiedidh aktene voenges, nasjovnaale jih gaskenasjovnaale aalkoalmetjeperspektivesne.

Nov lea daajroes dihte mij Maahtoelutnjemisnie tjåådtje ij leah illesovveme gosse lea learohki daajroe åarjelsaemien kultuvren jih historvrijen bijre, mij seamma tijjen aaj akte bielie trönderen historvrijste jih kultuvreste.

Gosse kreava saemien aamhtesh jih saemien kultuvredaajroem ööhpehtæmman sjehtesjidh, dle aaj daerpies lissiehtamme daajrojne lohkehtæjjaj jih jeatjah barkiji luvnie jaarhkeskuvlesne.

Råajvarimmie: Kråangken jaarhkeskuvle annje diedtem åådtje dam saemien lierehtimmiefaalenassem faageleslaa-

kan evtiedidh learoehkidie jaarhkedaltesisnie, aaj gevelierehtimmiem. Jis skuvle edtja diedtem utnedh dam saemien maajhööhpehtimmiefaalenassem öörnedidh fylhkesne, dle daerpies fokusem lissiehtidh jih vierhtieåtnoem nænnoesteh-tedh dan reereles barkose.

Sæjhta aaj akte iemie barkoe KJS'se nierhkedh jih HiNT'ine laavenjostedh kuvsi/minngieööhpehtimmiem bijre saemien kultuvre- jih siebriedahkedaaajrosne jaarhkeskuvli lohkehtæjjide Noerhte-Trööndelagesne.

Aajkoe:

1) Gorredidh jih vijriesåbpoe evtiedidh saemien gielh, båatsoem jih duedtiem goh faagh jaarhkeööhpehtimmesne/gevelierehtimmesne, jih kvaliteetem gorredidh maajhööhpehtimmiefaalenassesne saemien gielesne.

2) Viehkiehtidh saemien kultuvremaahtoem lissiehtidh lohkehtæjjaj luvnie, mij lea eevre daerpies ihke jaarhkeskuvlen learohkh Noerhte-Trööndelagesne edtjeh dam vihkielommes daajroem saemien historvrijen, kultuvren jih siebriedahken bijre åadtjodh

Diedte/laavenjostoeaguejmieh: Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte/HiNT jih åarjelsaemien gielejarngh.

Tjuara råajvarimmiem ektesne vuejnedh dejnie barkojne mij dorjesåvva juktie Kråangken jih Röörosen jaarhkeskuvlh/Aaajgem formaliseradidh goh åarjelsaemien vierhtieskuvlh.

Råajvarimmie 11: Åarjelsaemien learoeverhtie-evtiedimmie jaarhkeskuvlen daltesasse

Våarome jih staatus: Ij naan learoeverhtieh gååvnesh faagese åarjelsaemien Maahtoelutnjemen mietie jaarhkskuvlen daltesasse. Learoeverhtietsiehkje lea dan åvteste præåsehke, jih fierhte lohkehtæjja tjuara jijtje learoeverhtieh darjodh.

Lohkehtæjjah materijalem jijtje evtiedieh maam sijjen ööhpehtimmesne nuhtjeh. Byöroe dan åvteste learoeverhtieh evtiedidh jih öörnedidh, guktie jienebh maehieh dejtje nuhtjedh.

Fylhkenålma Nordlaantesne lea raeriestamme diedtem, juktie åarjelsaemien learoeverhtieh evtiedidh jaarhkedaltesasse, jaarhkeskuvlide Kråangkesne jih Röörosesne biejedh. Dan åvteste dle Noerhte-jih Åarjel-Trööndelagen fylhkentjielth skraejriem vaalteme akten åvteprosjektese, mij edtja salkehtidh mejtie nuepie aktem digitaale learoeverhtiem evtiedidh jaarhkedaltesasse.

Råajvarimmien bijre: Ávteprojekte edtja tjielkestidh guktie akte áejvieprojekte, juktie digitaale learovierhtiem evtiedidh, edtja gaajhkide gieleveljemidie jñh daltesidie jaksedh áarjelsaemien faagese jáarhkeskuvlesne. Ávteprojekte tjuara aaj sisvegem, struktuvrem jñh öörnedimmiem vuarjasjidh, tehnikheles betniem veeljedh, guktie edtja dam finansieradidh jñh juhtedh.

Aajkoe: Ávteprojekte edtja mierieh akten áejvieprojektese buerkiestidh jñh tjielkestidh, gusnie ulmie lea aktem ellies digitaale learovierhtiem evtiedidh faagese áarjelsaemien

jáarhkeskuvlen daltesisnie.

Diedte/laavenjostooguejmieh: Noerhte-Trööndelagen Fylhkentjielte/Áarjel-Trööndelagen Fylhkentjielte, Fylhkenålma Nordlaantesne jñh Saemiedigkie.

Tjuara ráajvaimmiem ektesne vuejnedh barkojne mij dorjesávva juktie Kráangken jñh Rööosen jáarhkeskuvlh/Aajegem formaliseradidh goh áarjelsaemien vierhtieskuvlh.

Illustrasjovne: Ellen Sara Reiten Bientie

5.0 Regijovnaale iktedimmie saemien gïelelierehtimmeste

5.1 Sïejhme saemien gïelen jïh gïelelierehtimmien bijre

Saemien gïele ij gâessie gænnah aktem buerebe aalkoevåaromem åtneme goh daelie, dej laakeviedteldihkie reaktaj bijre lierehtæmman jïh åtnoen bijre. Dah leah daelie hijventaakan vihtiestamme gaskenasjovnaale laakine, latjkojne jïh konvensjovnine, nasjovnaale laakine jïh sïejhme nasjovnaale politihkesne. Nænnoesåbpoe vierhtiejgumie jïh jïjnjh råajvarimiejugumie dle sâemies illedahkh åådtjeme mejstie maahta aavoedidh.

Saemien learohkh mah saemien voestesgïeline lïerieh, leah abpe laantesne læssanamme 56 % dej minngemes 20 jaepiej. Aaj hijven gosse noere geerve almetjh, jïh jienebh goh boelvesne mijjen åvtelen, veeljeh saemiestedh sijjen jïjtsh maanajgumie hiejmesne, jalhts daate sæjhta jiehtedh dah seamma tijjen tjuerieh lieredh jallh bueriedidh sijjen jïjtsh gïeledaajroeh. Læjhkan dle saemien gïelh hævhtadihks gelline dajvine. UNESCO On rööpses læstosne hævhtadihks gïeligumie dle noerhtesaemien neebnesovveme goh akte hævhtadihks gïele, mearan åarjel- jïh julevsæmien leah neebnesovveme goh itjmies hævhtadihks gïelh.

Akte guhkies daaroedehtemopolitihke tjuaara sån åejviediedtem guedtedh man åvteste naemhtie daan biejjien. Gosse jienebh boelvh raaktan idtjin åadtjoeh nuhtjedh jallh lieredh sijjen jïjtse ietningïelem, dle gujht geerve sjïdti gïelem hiejmesne jïh voengesne nuhtjedh. Dïhte vihkielommes lierehtimmiesijje saemien gïelide lea dan åvteste fååtesamme gellie jaepieh, jïh jeenemasth lea. Dïhte miele diejvesisnie «itjmies hævhtadihks gïele» lea raaktan gosse gïele ij mubpien boelvese sertiestovvh aktene biejjieladtje åtnosne eejhtegi jïh maanaj gaskem.

Akte stoorre låhkoe daan beajjetje åarjelsæmien eejhtegijste ij saemesth gænnah. Dan åvteste joekoen vihkeles byögkeles råajvarimiejugumie nierhkedh gïelelierehtimmien sisnjelen dan varke gåarede. Mijjeh vuejnebe vuesiehtimmien gaavhtan akte jïjtse åarjelsæmien maanagierte Snåasesne, jïh sâemies faalenassh gïeleskreejrijinie nõorjen maanagiertine saemien maanajgumie, låhkoem lissehte dejstie maanijste mah maadthskuvlesne aelkieh stuerebe gïeledaajrojne, jïh dan åvteste buerebe nuepieh åadtjoeh åarjelsæmien gïelelierehtimmien voestesgïeline utnedh.

Dej minngemes jaepiej dle åarjelsæmien lierehtimmie maadthskuvlesne aktene jarkelimmieprosessesne orreme, gusnie saemien learohkh vielie goh aarebi edtjeh lierehtimmien åadtjodh saemien gïelesne jïh saemien faagine sijjen hiejmeskuvline, maam aarebi internaateskuvline åadtjoejin. Skuvleaajhterh bieleden maehteles barkijh edtjieghe alternatjive lierehtimmien saemien gïelesne faalehtidh maajhõõheptimmien tjïrrh, akte dienesje maam sâemies saemien skuvlh vedtieh (vierhtieskuvlh) jïh gïelejarngh. Lissine maajhõõheptæmman/lierehtæmman nedtesne dle lierehtimmiefaalenasse aaj maahta minneden lohkehtæjja jïh gïelebiesieh årrodh. Juktie naemhtie guhkiem orreme dle gelliesåarhts vuekieh jïh sjiehtedimmieh evtiedamme.

5.2 Daatavåarome

Daennie bielesne dahkoesoejkesjistie dle iemie sjïdti abpe õõheptimmien ektesne vuejnedh, maanagierten ræjeste dovne jåarhkeskuvlem, guktie riektesisnie dle skuvlebaelie 19 jaepieh ryõhkoeh. Akte bijjieguvvie lea dorjesovveme dehtie saemien gïelelierehtimmiefaalenasseste åarjelsæmien dajvesne skuvlejaepide 2010/2011 jïh 2011/2012 (vuartesjh Våarometjaatsegem, lissietjaalege nr. 1.) Bijjieguvvie lea dorjesovveme dejstie bievniesjistie mejtie saemien vierhtieskuvlh maadthskuvle- jïh jåarhkedaltesisnie, Fylhkenålma Finnmarkhesne, Nordlaantesne, Noerhte-jïh Åarjel-Trööndelagesne, sjyõhtehke fylhkentjïelth jïh tjïelth leah vadteme. Daerpies orreme bievniesidie ovnessie suerkijste gellie æjkieh gïehtjedidh, dan åvteste desnie gusnie vaenie learohkh dellie dah eah byögkeles statistihkine tjaalasovvh persovnevaarjelmien gaavhtan. Naa sïejhme åarjelsæmien maanide oktegh jallh ajve naan gille årrodh gïelelierehtimmesne!

Vijriesåbpoedleaktemgïhtjemegoerehtimmientjïrrehtamme gaajhkine tjïeltine mah saemieh almetjelåhkosne utnieh Noerhte-Trööndelagesne, ållesth 21 tjïelth 24 tjïeltijste (vuartesjh Våarometjaatsegem, lissietjaalege nr. 2).

Prosjekteboelhken aaj bievnesh tjõõngkeme aarebi goerehtimmijste, dotkemistie jïh statistihkestes, seminarijste jïh byjrehtallemijstie/soptsestimmijste ovnessie aktõorigumie faagesuerkien sisnjelen.

Daehie daatavåaroemistie dle aktem buerkiestimmien dorjeme daan beajjetje saemien gïelelierehtimmien bijre fylhkesne. Ulmie lea orreme aktem dan hijven goerkesem

åadtjodh goh gåarede juktie mæhtedh maam akt jiehtedh iktedimmiedaerpiesvoeten bijre, jïh dan mænngan mæhtedh råajvarimmieh raeriestidh aktine vihties ulmine jïh mallh (vua rtesjh Våarometjaatsegem, lissietjaalege nr. 3.)

Åejviekonklusjovnine dle gïelelierehtimmie vuesehte åarjelsaemien gïele akte itjmies hãvhtadihks gïele, gierve jïh gellielaaketje haestemigujmie. Seamma tijjen dle dah politihkeles mierieh darjoeh guktie maahta optimistiske årrodh. Haesteme lea jïjnh hijven råajvarimmieh prosjekte-jïh soejkesjedaltesistie buektedh, dahkose jïh gukkiebasse barkose.

5.3 Buerkiestimmie tsiehkeste jïh haestemh

Sïejhme væhtah jïh tendensh åarjelsaemien gïelelierehtæmman.

Dïhte åarjelsaemien dajve lea joekehts jeatjah dajvijste dan åvteste naa gille almetjh bårrode åroeh aktene stoerre dajvesne, mij ij fylhkenraastide jallh nasjovneraastide dåeredh. Daate aaj sæjhta jiehtedh vaenie sosijaale/institusjovnh gååvnesieh, gusnie iemie saemien nuhtjedh. Goh unnebelåhkoegïelen almetjh dejnie ellen jeanatjommeh tsiehkine, dle jïjtse gïelem bårarhte veeljie gosse lea jienebelåhkoen gïeleutnijigujmie.

Gosse lea åarjelsaemien gïelelierehtimmien bijre dle unnebelåhkoedåeriesmoere gaajh stoerre konsekvensh åådtje: vaenie learohkh geerjehtamme skuvline jïh klaassine, aajnehke lohkehtæjjah (jis naaken) jïh faatoes iemie gïelesijjeh dovne dejtie mah seamma aalterisnie, jïh jeatjah sosijaale ektiedimmie. Aktine eejhtegeboelvine mij åajvahkommes nõorjen soptsese, dle aaj dïhte aaresnes jïh vihkielommes gïelelierehtimmiesijjeh gaarvene.

Õöhpehtimmiedirektovraate aktem prosjektem tjirrehtamme juktie Maahtoelutjnemem 2006 – Saemien (MLo6S) evalueradidh, gusnie Nordlandsforskning dïedtem åtneme prosjektem iktedidh. Galhkuvereehtehtsisnie goevten 2012: *Kunnskapsløftet 2006 Samisk- Mot en likeverdige skole?* naemhtie vihteste, sitaate:

... tjirrehtimmie MLo6S'ste jienebh stuerebe haestemh åtna goh dïhte sïejhme MLo6. Daate akte illedahke struktuvrelle faktovrijste, goh gïeletsiehkïe jïh learoevierhtieh jïh dïhte præåsehke lohkehtæjjatsiehkïe.... Råajvarimmieh tjirrehtidh mah mæhtieh dåeriesmoerigujmie viehkïehtidh mejtie mijjeh daennie reektehtsisnie vihtiestamme, sæjhta dan åvteste joekoen vihkeles årrodh juktie mijjeh edtjebe ulmiem

akten seammavyörtegs skuvlen bijre geatskanidh (NF-reektehste nr. 1/2012 – Mot en likeverdige skole?)

Statistihke learoehkidie maadthskuvlesne åarjelsaemien faagegievlesne, vuesehte boelhken 2005/2006 – 2011/2012 dle learohkelåhkoe vaananamme, 123 learoehkijstie 94 learoehkidie. Åarjelsaemien voestesgïeline lea læssanamme, men dan åvteste dan soe vaenie learohkh, dle daate ij dan våajnoes sjïdth statistihkesne. Learohkh åarjelsaemien mubpiengieline leah vaananamme 31 %.

Åehpies taallh dam seamma evtiedimmien vuesiehtieh dejtie learoehkidie jårhkeõöhpehtimmiesne åarjelsaemien faagegievlesne (Samiske tall forteller 5, nr. 1/2012).

Mahte gaajhkh dotkemeilledahkh, politihkeles soejkesjh jïh stuvremetjaatseghe, learoEinstitusjovnh jïh ij goh unnemes; saemien eejhtegh jïh maanaj dååjrehtimmieh gïelelierehtimmie, vuesiehtieh dïhte stöõremes haesteme gosse edtja saemien maanah aktem seammavyörtegs gïelelierehtimmiefaalenassem vedtedh, lea mæhteles gïelebarkijh fååtesieh. Mahte 70 % tjïeltijste Noerhte-Trööndelagesne mah saemien maanah maanagierte-jïh skuvleaalterisnie utnieh, aaj vaestiedieh dïhte stöõremes haesteme lea faeties gïelemahteles maanagierte-barkijh jïh lohkehtæjjah, gosse edtja saemien maanaj reaktah saemien gïelelierehtæmman illedh.

5.4 Daan beajjetje gïelelierehtimmiefaalenasse Noerhte-Trööndelagesne

Gosse lïelelierehtimmiefaalenassem bijre dle daah ovmessie vuekieh fylhken tjïeltine:

- Dejstie uktsie tjïeltijste mah vaestiedin dah saemien maanah utnin muvhtine dejstie tjïelten maanagiertijste, dle lij njieljie mah eah lin naan sjïere saemien faalenassh sjïehteladteme. Akte tjïelte aktem jïjtse saemien maanagiertem åtna, doh jeatjah faalenassh lin viesiehtimmie, saemien kultuvrefaalenasse jïh saemien gïelefaalenasse gööktine golme tjïeltine.
- Dejstie 13 tjïeltijste mah vaestiedin dah saemien maanah maadthskuvleaalterisnie utnin, dle vijhte vaestiedin dah saemien learohkh utnieh mah eah naan gïelelierehtimmiefaalenassem åadtjoeh gænnah!

Dej jeatjah tjïelti gaskem dle akte tjïelte aktine jïjtse saemieskuvline/internaatine, jïh lissine golme tjïelth daam faalenassemnuhtjehnaakenidiesijjensaemienlearoehkijstie. Doh jeatjah faalenassh leah dovne maajhööhpehtimmie, saemien lohkehtæjja stïeresne, minneden lohkehtæjja jïh gïelebiesieh. Såemies tjïelth jienebh ovmessie faalenassh

vedtieh mah leah sjihtedamme aktegslearoehkide jallh learohkedåehkide.

Dej ovnessie maalli jih aktanimmiej sisnjeli daan beajjetje faalenassesne dle dovne sisvege jih kvaliteete jijnjem jeerehtieh.

5.5 Man åvteste saemien gïelelierehtimmiem iktedidh?

Gosse saemien learohkh annje eah sijjen reaktam iet-niengïelelierehtæmman åadtjoeh maadthskuvline jih jåar-hkeskuvline, dle daerpies råajvaimmiejgumie dovne åeni-ebasse jih guhkiebasse.

Dah stoerre joekehts sisvegasse jih kvaliteetese saemien gïelelierehtimmiefaalenassesne aaj eadtjohke aktivyöki bar-koem krieveh jijnjh tjåadtjoehtæjjaj gaskem ovnessie dal-tesinie lierehtimiesystemesne.

Man åvteste dan stoerre joekehtsh saemien gïelelierehtim-miefaalenassesne lea gaskem jeatjah dan åvteste:

1. Faeties daajroe reaktaj jih faalenassi bijre
2. Ovnessie faalenassh jih veeljemenuvepieh
3. Dæjpeles öörnedimmie jih tjirrehtimmie lierehtimmiefaa-lenasseste skuvlen aarkebiejjien

Dah haestemh tjåenghkies fåantoeh utnieh, jih nåake ek-tiebarkoeh vedtieh, mejtje ij maehtieh oktegimse vvejnedh. Gosse edtja iktedimmiemaallh raeriestidh, dle dah aaj tjuerieh dam våaroeminie utnedh. Daate sæjhta jiehtedh dah ovmes-sie maallh sijhtieh ånnetji «sinsitnien bijjelen» båetedh,

dovne dah haestemh mah leah dïhte våarome, jih aajkoe de-jtie sjïere maallide. Vijriesåbpoe sæjhta haestemh årrodh mah leah daan dahkoesoejkesjen mieriej ålkolen. Vuesiehtimmiem gaavhtan ihke daerpies lissiehtamme maadthdåarjone maaj-hööhpehtæmman, jallh tsiehkies mah leah mierietæjmo-etaallen bijre maadthskuvlesne.

Daesnie staaten åejvieladtjh tjuerieh daerpies jarkelimmieh darjodh. Gosse læjhkan veeljeme daejtie haestiemidie buer-kiestidh, dle juktie vuesiehtidh daerpies ovnessie råajvarim-miejgumie ovnessie daltesinie.

Dennie vijriesåbpoe barkosne juktie råajvarimmieh jih maallh tjirrehtidh, dle tjuara akte vihkeles ulmie årrodh dååjrehtim-mieh jih daajroeh vijriesåbpoe buektedh saemien skuvle-aarkebiejeste voengesne, dotkemebyjresidie, ööhpehtim-mieinstitusjovnode jih åejvieladtjide mah dïedtem utnieh gaajhkine daltesinie; Orrestehteme- jih reeremedeparteme-ente, Maahtoedepartemeente, Ööhpehtimmiedirektovraate, Nordlandsforskning, HiNT, Fylhkenålma Noerhte-Trööndela-gesne jih Nordlaantesne, åarjelsaemien gïelejarngh, fylhken-tjïelh jih tjïelh.

Ruvtijnh jih sijjeh utnedh gusnie daajroem jih biëvnesh juaka maehtieh aktem tjåenghkies goerkesem buektedh, mij vihth daerpies jis iktedimmie edtja buerebe sjïdtedh jih råajvarim-mieh utnedh mah leah stuvreme akten ulmien vööste.

Åarjelsaemien gïelelierehtimmiem gaavhtan dle joekoen vih-keles aktem buerebe laavenjostoem tseegkedh jih evtiedidh geografefes jih reeremeraasti jih daltesi dåaresth.

Guvvie: Samien Sijten guvvievåarhkoe/guvvievaeltje: Piere Joma

6.0 Råajvarimmiebielie 2: Regijovnaale iktedimmieråajvarimmieh lierehtæmman saemien gielesne

Orrestehteme-, Reereme- jñh Gærhkoedepartemeente (ORD) lea viehkietamme Noerhte-Trööndelagen åarjelsaemien evtiedimmieprosjektem/soejkesjebarkoem finansieradidh daejnie dongkeminie: *Noerhte-Trööndelage sæjhta, goh regijovnaale aktöore, viehkietidh maallh evtiedidh juktie dam 13-jaepien lierehtimmie skuvlesne iktedidh, jñh råajvarimmieh evtiedidh gusnie gielesne jñh kultuvremaahtoe ektesne vuajnalgieh.*

RÅAJVARIMMIEBIELIE 2 regijovnaale ektieørnege maallh åtna, gusnie dihte vårarome lea haestemh jñh evtiedimmiedaerpiesvoeth mah leah saemien gieleslierehtæmman ektiedamme abpe ööhpehtimmesne. Ektieørnege lea govlesadteme, iktedimmie jñh diedtejoekedimmie jñjnñh aktööri gaskem, ovmessie geografies jñh faageles reeremedaltsinie. Daan gaavhtan dle Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte, rållesne goh regijovnaale aktöore, sæjhta skraejriem vaeltedh jñh laavenjostoegeujmine årrodh jeatjah diedteaktöörಿದೆ.

EKTIEÖÖRNEGEMAALLE 1: Regijovnaale raeriestimmiedienesje åarjelsaemien lierehtæmman

Vårarome / haestemh:

Dahkoesojkesjiesnie saemien gielide tjåådtje Råajvarimmien nr. 34 nuellesne: «*Raeriestimmie jaarhkeskuvline åarjelsaemien dajvine*»:

Saemiedigkie sæjhta aktem laavenjostoeoprojektem aelkedh fylhkentjietligujmie ektine, juktie aktem raeriestimmiedienesjem tseegkedh jaarhkeööhpehtimmesne åarjelsaemien dajvesne.

Tjåadtjoehtæjjah råajvarimmien åvteste lea *Saemiedigkie jñh sjyöhtehe fylhkentjietlth.*

Dihte vårarome ihke råajvarimmie meatan sjidi Dahkoesojkesjiesnie saemien gielide lij akte siejhme byjhkesjimmie ihke lij daerpies aktine "vijriedamme" åarjelsaemien raeriestimmiedienesjinie jaarhkedaltesisnie. Siejhmelakaan dle daerpies lissiehtamme daajrojne reaktaj jñh faalenassi bijre, råajvarimmieh jñh tsavtshvierhtieh, saemien kultuvre, aerpieviekieh jñh jieleme, jñh haestemh ektiedamme guekti-

engielenvoetese jñh jienebekultuvrelle maadtose.

Akte regijovnaale åarjelsaemien raeriestimmiedienesje, vielie funksjovnijumie goh aktene siejhme raeriestimmie-/karrierebühkedimmesne, byöroe aaj maethedh sjiere daerpiesvoeth dåastodh åarjelsaemien lierehtimmien sisjnjenen abpe ööhpehtæmman. Daah haestemh sijhtieh jaarngesne årrodh juktie dienesjem hammoedidh:

• Ovmessie faalenassh

Stoerre joekehtsh lierehtimmieinstitusjovni vuekien, kultvuren jñh lierehtimmiehaammoen gaskem leah akte dejstie haestiemijstie saemien gieleslierehtæmman. Ovmessie faalenassh maadthskuvledaltesisnie, mij aaj lea guktie tjietlth jñh hiejmesijjieskuvlh maajhööhpehtæmman sjiehteledtieh, darjoeh guktie saemien learohkh gaajh joekehts gieledaltesem utnieh gosse jaarhkeskuvlesne aelkieh.

• Boelhkeste boelhkese jñh tsoepkenasse gieleslierehtimmesne

Gosse aktede daltesisnie jñh skuvleste båtata akten måbpan dle dihte akte joekeen vaarege boelhke learohkieh jñh dæhkide saemien learohkijstie. Gosse sertiestimmieh gierve jñh krievije sjidtieh, dle daamtaj jeenjesh orrijieh jallh gieleslierehtimmieprosesse tjöödtjeste. Tjuara joekeen tsåatskeles årrodh olles learohkh orrijieh gosse naemhtie, jñh tjuara eadtjohkelaakan sertiestimmie viehkietidh daltesi jñh skuvlesårarhti gaskem.

• Laavenjostoe åarjelsaemien gielesjaarngijumie evtiedidh jñh öörnedidh

Akte vihkeles laavenjasse Noerhte-Trööndelagen fylhkentjietlese lea dihte laavenjostoe Snåasen tjietline orreme, juktie dam åarjelsaemien gielesjaarngem Gielem nastedh bæjjese bigkedh. Daan biejjien Kråangken jaarhkeskuvle lea Fylhkentjietlen vihkielommes guejmie gielesjaarngelaavenjostosne, gusnie skuvle eksamenediedtem saemien gieleslierehtimmiefaalenassen åvteste åtna.

Fylhkentjietle aaj dejnien barkojne viehkehte mij Raavrevijhkesne jåhta daelie, juktie aktem gielesjaarngem tseegkedh tjietlesne. Tijjen åvtese dle Fylhkentjietle sæjhta aktem regijovnaale iktedæjjaråållam utnedh dejtie ovmessie gielesjaarngefunksjovnide, jñh aktem regijovnaale

diedtem utnedh juktie evtiedidh jñh faalehtidh gïelejarn-gefaalenassh/dïenesjh mah maehtieh åtnasovvedh lïerehtimmesne saemien learoehkdie/studentide gaajhkine fylhken tjïeltine (v. Laavenjostoeatjkojne åtnoen bijre guektiengïelevierhtijste 2012-2014)

▪ **Dåårrehtimmie jollebe ööhpehtæmman**

Nasjovnaale dåårrehtimmiestrategiesne saemien jollebe ööhpehtæmman 2011-2014 tjåådtje (s.33). Goh jåarhkeskuvlen aajhterh dle fylhkentjïelth vihkeles juktie våaromem biejedh ihke saemien noerh våaromem jñh iedtjem åadtjoeh vijriebasse studijidie. Fylhkentjïelth leah dan åvteste vihkeles dåårjoehtæjjah juktie noerh saemien jollebe ööhpehtæmman dåårrehtidh.

Noerhte-Trööndelagen jolleskuvle; HiINT, aktem nasjovnaale diedtem åtna åarjelsaemien gïelen jñh kultuvren åvteste jollebe ööhpehtimmesne, jñh lea meatan SAK7-laavenjostosne (Saemien lohkehtæjjaööhpehtimmie-regijovne), Saemien jillesskuvline, Finnmarhken jolleskuvline, Tromsø Universitetine jñh Nordlaanten Univesitetine ektine. HiINT diedtem åådtjeme iktedimmie åvteste Dåårrehtimmie SAK7-laavenjostosne, gusnie stilleme lea daate:

- Regijovne edtja barkedh lohkehtæjjastudenth dåårrehtidh sïejhmelaakan, jñh joekoen saemien gïelesne. Akte vihkeles bielie daestie lea viehkietidh maahtoem lissiehtidh jïenebi luvnie guktie dah åadtjoeh saemien lohkehtæjjaööhpehtimmesne aelkedh, jallh saemien lohkedh lohkehtæjjaööhpehtimmesne. Daate dorjesåvva ektiedimmesne dan dåårrehtimmiebarkose mejnie joe aalkeme.

Akte regijovnaale åarjelsaemien raeriestimmiedïenesje sæjhta akte iemie laavenjostoeaktööre årrodh HiINTen dåårrehtimmiebarkosne, jñh akte vihkeles lïhtse sjïdtedh maadhskuvlen, jåarhkeskuvlen jñh jollebe ööhpehtimmien gaskem.

Råajvarimmieh: Akte laavenjostoe aalkeme Noerhte-jñh Åarjel-Trööndelagen fylhkentjïelti jñh Saemiedigkien gaskem, juktie regijovnaale raeriestimmiedïenesjem åarjelsaemien lïerehtæmman tseegkedh. Guejmieh leah siemes akte dagkeres dïenesje byöroe gaajhkide daltesidie ööhpehtimmesne feerhmedh, jñh goh akte regijovnaale funksjovne fysiske stïeresne årrodh aktene dejstie jåarhkeskuvlijste mah leah vierhtieskuvlh.

Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïelten gaavhtan dle akte vaajtele akten jïjtse åarjelsaemien raeriestimmiedïenesjen bijre, Kråangken jåarhkeskuvlesne. Dihte dan åvteste skuvle sov råållesne goh åarjelsaemien vierhtieskuvle aaj diedtem åtna evtiedimmiebarkoen åvteste åarjelsaemien lïerehtimmesne jñh geervelïerehtimmesne fylhkesne. Maahta aaj jïenebh evtiedimmiebarkoeh raeriestimmiedïenesjen nualan

biejedh, mah aaj sijhtieh dam åarjelsaemien faagebyjresem nænnoestehtedh skuvlesne. Siemes tseegkemem aktede vijriedamme raeriestimmiedenesjistie digkiedidh gosse edtja vierhtieskuvlegyhtjelassem digkiedidh, dennie vijriesåbpoe politihkeles barkosne staaten åejvieladtjigujmie (vuartesjh Råajvarimmien nr. 9)

Aajkoe: Råajvarimmien åejvieaajkoe lea buerebe bihkedimmie saemien lïerehtimmiefaalenassi bijre saemien learoehkdie, eejhtegidie jñh ööhpehtimmieinstitusjovnide gaajhkine daltesinie.

Bielieulmieh/ laavenjassh: Akte regijovnaale raeriestimmiedïenesje åarjelsaemien lïerehtæmman byöroe/maahta dæjtie laavenjasside utnedh:

- Aktem «nænnoesåbpoe» karrijeerebihkedimmien faalehtidh saemien learoehkdie jåarhkedaltesisnie/geervelïerehtimmesne fylhkesne
- Viehkietidh ektiebarkoe/iktedimmie ööhpehtimmiefaalenasseste buerebe sjædta vierhtieskuvli/gïelejarngi gaskem, jñh dej skuvli gaskem mah ööhpehtimmien dåastoech maadh- jñh jåarhkadaltesisnie
- Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïelten råållam jñh Kråangken jåarhkeskuvlen funksjovnem evtiedidh åarjelsaemien gïelejarngine
- Kuvsjh/bihkedimmie raeriestæjjide, karrijeere- jñh studije-bihkedæjjide gaajhkine daltesinie ööhpehtimmesne
- Eadtjohkelaakan sertiestimmie viehkietidh ovmesse skuledaltesie gaskem
- Viehkietidh dåårrehtidh jollebe saemien ööhpehtæmman laavenjostosne Noerhte-Trööndelagen jolleskuvline/HiINT ektine
- Skraejriem vaeltedh jñh meatan årrodh viermiebarkosne jeatjah aktöorigujmie ovmesse daltesinie ööhpehtimmesne (maanagierth, skuvlh, tjïelth, fylhkentjïelth, fylhkenålma, Saemiedigkie jñh faagedepartemeenth)

Ulmiedåehkieh:

- Saemien maanah jñh eejhtegh
- Skuvleaajhterh/byjjenimmieetaath, skuvlestuvreme jñh «sïejhme» raeriestimmiedïenesje (raeriestæjjah, karrijeere-jñh studijebihkedæjjah, karrijeerejarngj jñh plearoe)
- Åarjelsaemien vierhtieskuvlh
- Åarjelsaemien gïelejarngj

Diedte/laavenjostoe-guejmieh: Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïelte/jeatjah åarjelsaemien fylhkentjïelth, Noerhte-Trööndelagen jolleskuvle/HiINT, Fylhkenålma Noerhte-Trööndelagesne jñh Nordlaantesne jñh Saemiedigkie.

MAALLE AKTEN REGIJOVNAALE RAERIESTIMMIEDIENESJASSE ÅARJELSAEMIEN LÏEREHTÆMMAN:

• DAERPIES:

- "NÆNNOESÅBPOE" KARRIJEEREBIHKEDIMMIE JÅARHKESKUVLEN LEAROEHKIDIE / GEERVELÏEREHTÆMMAN
- BUEREBE IKTEDIMMIE LÏEREHTIMMIEFAALENASSIJSTE
- EADTJOHKE VIEHKIE SERTIESTIMMINE
- LAAVENJOSTOEM EVTIEDIDH GÏELEJARNGIJUMIE
- DÅÅRREHTIMMIEM NÆNNOESTEHTEDH JOLLEBE ÖÖHPEHTÆMMAN

HAESTEMH

RÅAJVARIMMIEH - AAJKOEH

- RÅAJVARIMMIE:
- REGIJOVNAALE RAERIESTIMMIEDIENESJE ÅARJELSAEMIEN LÏEREHTÆMMAN
- AAJKOE:
- NÆNNOESÅBPOE BÏHKEDIMMIEDIENESJE SAEMIEN LÏEREHTIMMIEFAALENASSI BÏJRE LEAROEHKIDIE, EEJHTEGIDIE JÏH ÖÖHPEHTIMMIEINSTITUSJOVNIDE GAAJHKINE DALTESINIE

- VOENGES AKTÖÖRH
- ÅARJELSAEMIEN GÏELEJARNGH
- BYJJENIMMIEETAATH NOERHTE-TRÖÖNDEREN TJÏELTINE
- ÅARJELSAEMIEN VIERHTIE-SKUVLH

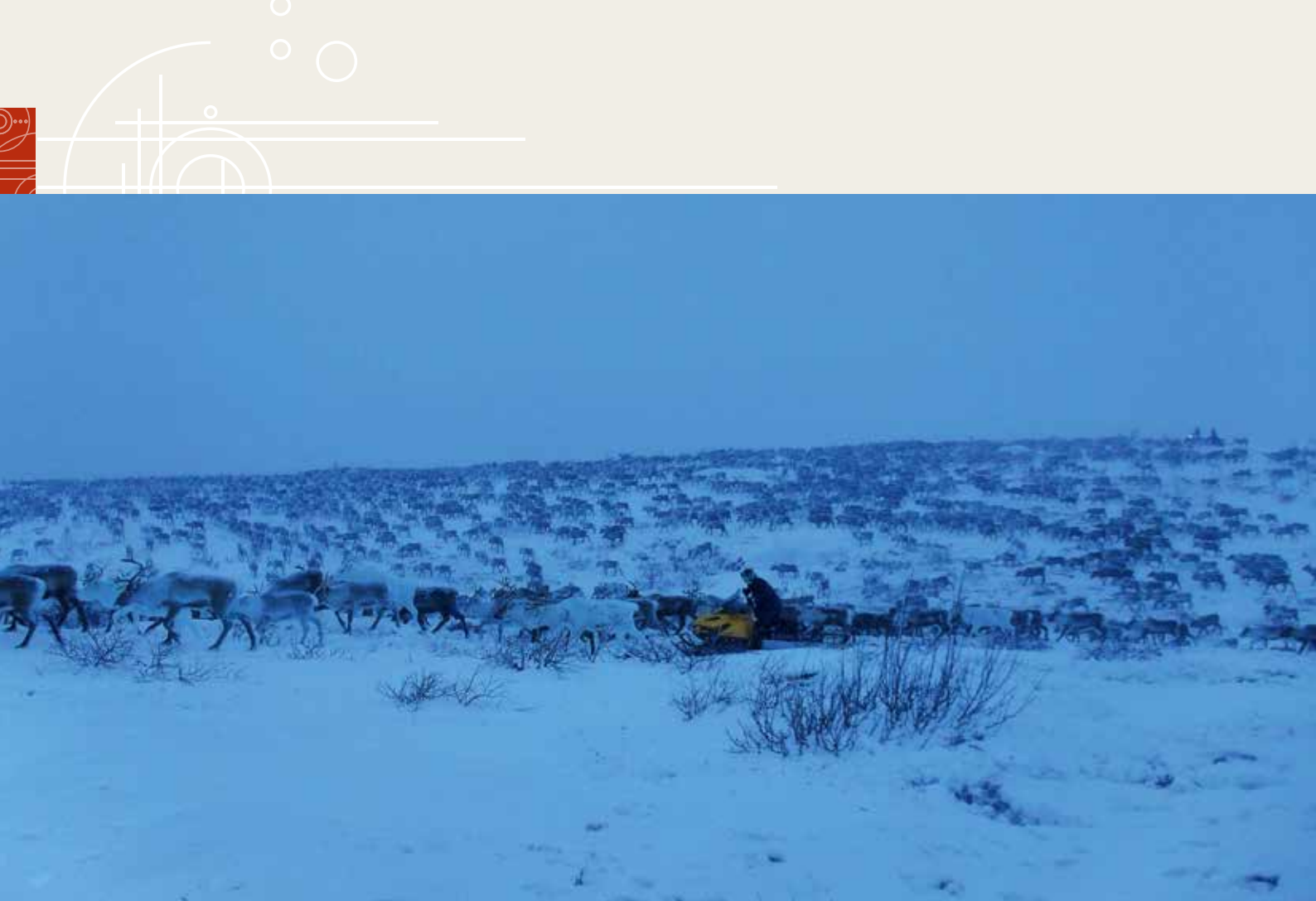
- REGIJOVNAALE DÏEDTE
- NOERHTE-TRÖÖNDELAGEN FYLHKENTJÏELTE/KRÅANGKEN JÅARHKESKUVLE
- NOERHTE-TRÖÖNDELAGEN FYLHKENÅLMA

- NASJOVNAALE DÏEDTE:
- SAEMIEDIGKIE
- NORDLAANTEN FYLHKENÅLMA
- HINT
- STAATE MAAHTOEDEPARTEMENTINE

LAAVENJOSTOEGUEJ-
MIEH DÏEDTE

Guvvie: Meerke Krihke Leine Bientie

Guvvie: Samien Sijten guvvievårhkoeh/guvvievaeltije: Mats Ailo Jåma

IKTEDIMMIEMAALLE 2: Nænnoestehteme bievnesegekeme åarjelsaemien gielelierehtimmien bijre

Våarome/haestemh:

Stoerredigkiebievnesisnie nr. 28, Saemiepolitihke, tjåådtje: *Vihkeles nuekies bievnesegekeme learoehkidie, eejtgedie jih skuvleaajhteridie, guktie gaajhkesh daejrieh mah reaktah mah gååvnesieh jih dah aaj gorresuvvieh!*

Joekoen daerpies daajroem reaktaj jih faalenassi bijre nænnoestehtedh saemien eejtgedi luvnie, healsoe- jih byjjenimmie-etaatine, maanagierte- jih skuvleaajhteri luvnie, lohkehtæjjaj jih learoehki luvnie. Aaj daerpies dirregigujmie /systemigujmie mah vueptiestieh dejtie mah edtjeh saemien faalenassh utnedh maanagierti raejeste, jih gaajhkine daltesinie oõhpehtimmesne. Maanagieth jih oõhpehtimmieinstitusjovnh byroeh aktem bijjeguvviem utnedh learoehkelåhkoste aareh soejkesjimmesne, juktie lierehtimmiefaalenassem oõrnedidh varke.

Dette er særlig viktig i forhold til samordning av fjernundervisningstilbudet mot ulike fag- og timeplaner. Videre er det viktig med oversikt over samiske barn/elever når det gjelder muligheter for lettere oppfølging ved overganger.

Råajvarimmieh:

Laavenjostoeråajvarimmieh jienebh aktööri gaskem, juktie:

1. Bievnesegekeme nænnoestehtedh/ bievnestjaalegh geerjehtidh reaktaj jih faalenassi bijre
2. Dæjpeles dirregh/bieljelimmiegoerh utnedh jih geerjehtidh, mah vuesiehtieh gieh edtjeh saemien faalenassh utnedh.
3. Ruvtijnh tseegkedh juktie bievneminie viehkiehtidh sertiestimmine

Sjyõhtehke geerjehtimmiesijjieh:

- Skuvlebievnesh/studijekatalogh
- Healsoestasjovnh/healsolesåjhteretjåanghkoeh
- Maanagierteviermieh
- Skuvleviermieh
- Byjjenimmieprogramme Noerhte-Trööndelagesne
- KS-samlinger –tjåanghkoeh

- HINT/ Jolleskuvlelaavenjostoe saemien ööhpehtæmman, SAK7
- Gærjagåetieh: Fylhkengærjagåetie, almetje-, skuvle- jñh faagegærjagåetieh
- Nedtesæjroeh fylhkenålmesse, fylhkentjieltide, fylhkengærjagåetide, tjielth svaalhtesigujmie jñtsh årjelsaemien nedtevierhtide (sjejhme bëevnesh lierehtimmien bëjre, sãemies funksjovnelle bëeljelimmiegoerh)

Maahtoe/faageles vierhtieh:

- Ööhpehtimmiedirektovraate
- Saemiedigkie
- Noerhte-Trööndelagen Fylhkenålma

- Karrijeerjarng Noerhte-Trööndelagesne
- Saemien tjirkije Eejhtegemoenehtsisnie maadthskuvlese / Fylhkesfug

Aajkoe:

Seammavyörtegs faalenassh årjelsaemien gjelelierehtimmesne nænnoestehtedh jñh hoksedh dah lea stieresne

Diedte/laavenjostoeuejmieh: Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte / Fylhkenålma Noerhte-Trööndelagesne, Healsoe-jñh byjjenimmieetaath tjieeltine, Eejhtegemoenehtse maadthskuvlide.

MAALLE AKTEN NÆNNOESÅBPOE BËEVNESEGALKEME:

IKTEDIMMIEMAALLE 3: Faageviermie årjelsaemien gïelelohkehtëjïide

Våarome/haestemh:

Gosse aarebi voejhkelamme faageviermieh årjelsaemien gïelelohkehtëjïide tseegkedh dle ij dam buektiehtamme dan åvteste beetnegh gååvnesamme daam viermiem juhtedh, mij lea dan åvteste fer vaenie lohkehtëjïjah gååvnesieh aktem viermiem tseegkedh. Daate joekoen ovlæhkoes dan årjelsaemien gïelelierehtæmman, joekoen dej sjïere haestemi gaavhtan mejtie hijvenlaakan vihtiestamme, gaskem jeatjah Nordlandsforskningen evalueradimmien tjïrrh Maahtoelutnjemistie 2006 – Saemien (Reektehtse nr. 1/2012: Mot en likeverdige skole?)

- **Vijriesåbpoe barkoe ulmiekrïevenassijste learoesoejkesjevierhkesne MLoS**
Dejtie mah saemien gïelesne ööhpehtieh, lea daerpies learoesoejkesjevierhkien byjjes krïevenassh buerebe iktedidh. Vijriesåbpoe dle daerpies aktine tjåenghkies evalueradimmiesystemine.
- **Joekehts gïelelierehtimmiefaalenassh**
Joekehts faalenassh darjoeh guktie learohki gïeledaajroe lea joekehts seamma daltesisnie. Daerpies kvaliteetem gorredidh gosse måjhtele saemien learohkh edtjeh aktem reaktoe jïh seammavyörtegs lierehtimmiefaalenassem utnedh.
- **Faeties voenges faagebyjresh**
Årjelsaemien lohkehtëjïjah leah daamtaj oktegh skuvlebyjresisnie jïh vaenie laavenjostoem utnieh jeatjah faagi vööste
- **Maahtoelutnjeme saemien lohkehtëjïide**
Akte faageviermie aktem vihkeles råållam maahtoelutnjemen soejkesjidie jïh strategijïide. Akte sjyöhtehke teema årjelsaemien lohkehtëjïide sæjhta vuesiehtimmien gaavhtan maajhööhpehtimmiepedagogihke jïh learoevierhtiedorjemasse årrodh.

Tjaalegisnie "Strategi for kompetanseutvikling i videregående opplæring i Nord-Trøndelag 2009-2012" (nænnoestamme Fylhkendigkeste 2009), tjåadtjoeki, sitaate:

Dah darjomh dejnie faageles viermine leah maahtoelutnjeme aktene vijries goerkesisnie. Viermieh leah daerpies dirregh orreme, ij ajve giehtjedimmien jïh maahtoevtiedimmien gaavhtan dejtie orre learoesoejkesjidie gaajhkine faagine, men aaj sisvegem jïh vuekiem reformesne vihtiestidh. Daate lea haestemh mah sijhtieh ryöhkedh. Vihkeles dah faageles viermieh annje nuepieh åadtjoeh minngieööhpehtimmien

jïh åenebe kuvsjh öörnedidh lohkehtëjïjah jïh bihkedæjjaj daerpiesvoeti mietie, jïh guhkiebasse evtiedimmine jïh vuekine faagine barkedh.

Saaht guktie, daelie saemien lohkehtëjïjah aaj byöroeh nuepieh åadtjodh daerpiesvoetide tjïelkestidh jïh tsevtshedh guktie edtja ekonomeles vierhtieh prijeriteradidh minngieööhpehtæmman jïh evtiedimmiebarkose mejtie dah faageles viermieh utnieh.

Råajvarimmie:

Dan åvteste ij naan viermie gååvnesh saemien lohkehtëjïide årjelsaemien dajvesne dle aalkeme Byjjenimmieprogrammine Noerhte-Trööndelagesne digkiedidh juktie dagkeres faageviermiem tseegkedh. (Byjjenimmieprogramme lea akte guejmievoete mij lea tseegkesovveme juktie aktem vielie åeliedihks laavenjostoem sjugniedidh abpe byjjenimmesne, jïh Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïelte lea åvtehke. Doh jeatjebh leah NAV, KS, NHO, Noerhte-Trööndelagen Fylhkenålma jïh HiNT). Nordlaanten Fylhkenålma, mij aktem nasjovnaale dïedtem åtna iktedimmien åvteste årjelsaemien gïelelierehtimmeste, lea Skuvleviermiejåanghkosne 07.03.2012 daam skraejriem dåårjeme jïh haasteme Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïeltem dam råajvarimmien guhkiebasse hammoedidh.

Kråangken jåarhkeskuvle dïedtem åådtje viermiebarkojne nïerhkedh, laavenjostosne Byjjenimmieprogrammine. Byjjenimmieprogramme maahtojne viehkehte jïh råajvarimmien hammoedidh. Dan åvteste dan vaenie lohkehtëjïjah jïh dah leah gelline skuvline aktene stoerre dajvesne, dle maahta daerpies årrodh tjåenghkies viermiejåanghkojne lohkehtëjïide gaajhkine daltesisnie skuvlevierhkesne, jïh abpe årjelsaemien dajveste.

Dïhte våarome viermiebarkose sæjhta dïhte saemien learoesoejkesjevierhkie årrodh, Maahtoelutnjeme 2006-Saemien (MLo6-S), mij tjåangemeoksine åtnasåvva juktie aktem ellies saemien fokusem åadtjodh abpe maadthlierehtimmesne, jïh jolleskuvlen vööste.

Aalkovisnie (tjaktjen 2012) aktine tjåanghkojne aalka lohkehtëjïide jåarhkedaltesisnie Nordlaanteste, Noerhte- jïh Årjel-Trööndelageste. Nordlaanten Fylhkenålma faageviermiem faalehte golme «baalte sesjovnh» dejnie fierhten jaepien årjelsaemien gïelekonferansine, jïh viermiem haasta teemah jïh håalijh raeriestidh dan voestes gïelekonferansese gjïren 2013.

Akte maalle viermiebarkoste maahta göökte sjïere tjåanghkoeh lohkehtëjïjïjste årrodh, akte tjåanghkoeh jåarhkeskuvlen lohkehtëjïide jïh akte tjåanghkoeh maadthskuvlen lohkehtëjïide tjaktjege, jïh faalenasse viermiejåanghkoeh bijre gåabpagidie dåehkide Nordlaanten FA'n fierhtenjaepien

gïelekonferansine gïjrege. Daesnie maahta aaj digkiedidh mejtie gåarede åarjelsaemien gïelekonferanssem faagepeda-gogeles biejjine iktedidh gïjrege.

Aajkoe:

Learoesoekjesjinie Maahtoelutnjeme Saemien (MLo6S) bu-erebelaakan barkedh, jïh viehkietidh guktie saemien learo-hkh aktem seammavyörtegs lierehtimmiem åadtjoeh.

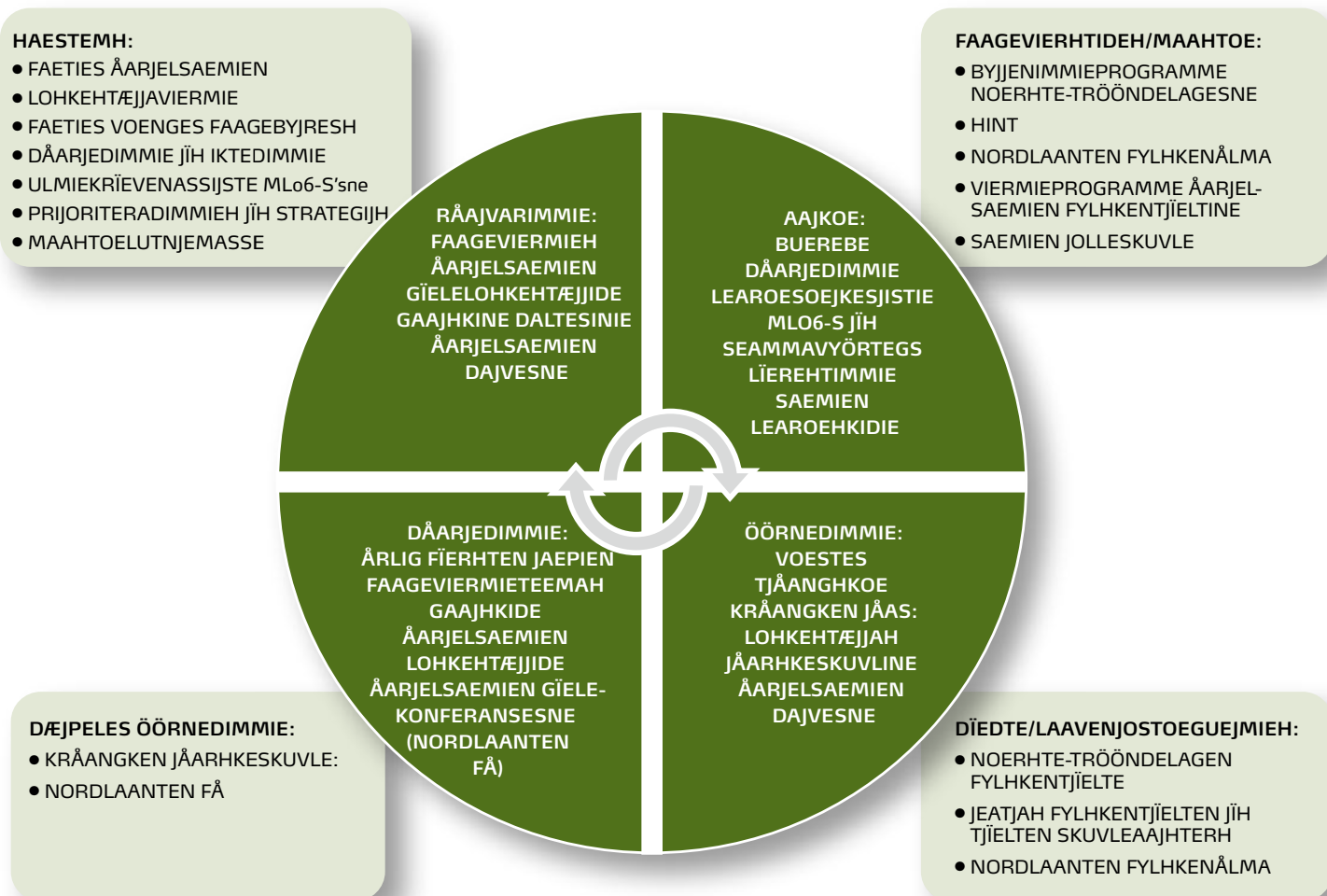
Vihkeles tjierstedidh akte åarjelsaemien faageviermie edtja aktem fokusem utnedh gusnie faage jïh daajroe lea våarome. Dah faageles krievenassh, jïh mah ulmieh mejtie veanhtede

learohkh edtjeh jaksedh, edtjeh seamma årrodh dovne åar-jelsaemien lierehtæmman jïh sieljme lierehtæmman.

Faagevierhtieh/maahtoe: Byjjenimmieprogramme Noerhte-Trööndelagesne, HINT, Nordlaanten Fylhkenålma, viermieprogramme åarjelsaemien fylhkentjïeltine, Saemien Jolleskuvle.

Dïedte/laavenjostoeuejmieh: Noerhte-Trööndelagen fylhkentjïelte/jeatjah åarjelsaemien fylhkentjïelth, tjïelth jïh Nordlaanten Fylhkenålma.

MAALLE ÅARJELSAEMIEN LOHKEHTÆJJAVEARMAN:

6.4 JEATJAH LAAVENJOSTOERÅAJVARIMMIEH: Viehkiehtidh tseegkedh jih tjrrehtidh mentovprogrammem learoehkidie /studentide saemien gielesierehtimmesne.

Vaarome/haestemh:

Mentovreprogramme jih gielesiesie leah vuekieh mah daamtaj neebnesuvvieh jaarjelsaemien gielesierehtimmesne. Diihte dan avtteste dihte teoretihkeles lierehtimmie maam skuvlesne aadtje, ij oktegh darjoeh guktie saemien akte jielije gielesjædta, dan guhkiem dan soe vaenie sijjeh gaaavnesieh gusnie maahta gielem nuhtjedh. Daate akte stoerre haesteme jaarjelsaemien dajvesne.

Aadtjodh saemiestidh gosse iemie saemiestidh; barkosne, staaakedimmesne jih ovnessie darjoeminie – aktem jeatjah saarhts gielesierehtimmie jih gielesjearsoesvoetem vadta. Uvtemes dle geerve almetjh mah gielesiesine jih mentovreprogrammie atnasuvvieh. Dah dam aarkebiejjien njaalmeldh gielem haalvoeh, jih leah maaje lissine tjielke guedtijh aerpievuekeste. Men jeenjesh dejstie eah doesth lohkehtæjjine årrohdh.

Jis kuvsjh oornesuvvieh dejtie mah edtjeh mentovrine årrohdle sán jienebh jaarjelsaemien gieles- jih aerpievuekien guedtijh sijhtieh soptsestimmiegiejmine årrohd studentide mah jaarjelsaemien oohpehtimmie vaeltieh, jih gieleshaarjanimesne maanagiertine, maadthskuvline jih jaarhkeskuvline.

Raaajvarimmien bijre: Gielesjarngie Gielem nastedh lea laavenjostosne HiNT'ine aktine mentovreprogrammie nierhkele jaarjelsaemien lierehtæmman, akten maallen mietie Upejmen universiteeteste/gielesjarngeste Staasesne. Voestes tjaaanghkoeh 12 mentovrigujmie Snåasesne eelki tsiengelen 2013. Ussjedamme daam programmem tjrrehtidh goh akte desentraliseradamme oornege.

Aajkoe: Aajkoe lea dam njaalmeldh smaaregielem sertiesidh, «aarkebiejjien gieles», goh akte lissietahke dan byjjes teoretihkeles gielesierehtæmman. Haarjanidh soptsestidh lea vihkeles dan avtteste gielesijjeh faaatesieh, jih gieletsagkesh heerredidh.

Laavenjostoeguejmieh:

Akte iemie laavenjostoesijjie mentovreprogrammien bijre sæjhta fylhkentjielten raallan jih funksjovnen tjirrh årrohd jaarjelsaemien gielesjarngine.

7.0 Äeniedimmie

Regijovnaale dahkoesojkesje äarjelsaemien gielese jih kultuvrese lea dorjesovveme dan ävteste:

- Äarjelsaemie giele lea tjielkestamme goh akte itjmies hävhtadihks giele, jih dan ävteste aktem sjiere fokusem äädtjeme nasjovnaale laakine jih soejkesjinie, jih nasjovnaale saemiepolitihkesne.
- Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielte aktem orre räällam äädtjoeji goh regijovnaale gieleereremeäärgane, gosse Snåase jih Raavrevijhke guektiengielen reeremetjältine sjïdtin.
- Unnebelåhkoedåeriesmoerh jih daaroedehtemepolitihken histovrije annje nåakelaakan tsevtsieh.
- Lierehtimmie äarjelsaemien gielesne jih kultuvredaajosne ij leah nuekies hijven viertiestamme laakeviedteldihkie reaktajgumie jih learoesojkesjevierhkine. Naemhtie dovne maadthskuvlide jih jåarhkeskuvlide.
- Dïhte barkoe saemien aamhtesigumie, ovmessie daltiesinie dovne politihkeles jih byögkeles reeremisnie, mujvies, juakeme diederåållah åtna jih faeties aktivyöki barkoe.
- Fylhkentjielte sæjhta barkoem lissiehtidh juktie laakeviedteldihkie reaktah jih sïejhme nasjovnaale saemiepolitihkem illedh rääjvarimmiejgumie jïjtsh giehtelimmiesuerkine, jih räällesne goh regijovnaale diedteaktööre.
- **Dahkoesojkesje edtja viehkiehtidh daajroem lissiehtidh jih buerebe bijjieguvviem, iktedimmiem jih ellies ussjedimmiem äädtjodh Noerhte-Trööndelagen fylhkentjielten barkosne äarjelsasemien gielen jih kultuvren gaavhtan.**

Dahkoesojkesje ållermahta diedtebarkoeh, haestemh jih rääjvarimmieh ektiedamme daase:

1. Regijovnaale reereme saemien aamhtesijstie, *Rääjvarimmiejgumie jïjtse giehtelimmesne.*
2. Regijovnaale iktedimmie saemien gielelierehtimmeste – *Regijovnaale rääjvarimmiejgumie iktedæmman saemien gielelierehtæmman abpe ööhpehtimmesne.*

Goh akte bijjemes rääjvarimmie **Regijovnaale reeremasse saemien aamhtesijstie** dle raereste aktem raeriestæjjabarkoem tseegkedh Noerhte-Trööndelagen fylhkentjieltesne. Funksjovne edtja akte bijjemes diedtem gorredidh ihke nasjovnaale laakh jih sïejhme saemiepolitihke gieletesuvvieh jih illesuvvieh gaajhkine fylhkentjielten giehtelimmiesuerkine. Daate rääjvarimmie sæjhta aaj vihkeles årodrh juktie mæhtedh nierhkedh jih vijriesåbpoe barkedh jeatjah rääjvarimmiejgumie jïjtse giehtelimmesne.

Rääjvarimmiebielesne 1 dle rääjvarimmie nr. 9: *Formalise-radimmie räällesteh goh äarjelsaemien vierhtiejåarhkeskuvle.* aaj byöroe joekoen jolle prijoriteetem äädtjodh. Dïhte dan ävteste fylhkentjielte diedte saemien lierehtimmien ävteste jåarhkedaltesisnie lea ektiedamme Kråangken jåarhkeskuvlese goh äarjelsaemien vierhtieskuvle. Jis edtja buektiehtidh daam räällam eensilaakan utnedh, dovne aktem hijven saemien lierehtimmiefaalenassem vedtedh jih daerpies evtiedimmiebarkojne giehtelidh, dle daerpies dovne diedtebarkojne tjielkestidh jih maadthfinansieradimmiem lissiehtidh.

Regijovnaale iktedæmman saemien gielelierehtimmeste dle raeriestamme njieljie iktedimmiemaallh /rääjvarimmieh lierehtæmman saemien gielesne dennie 13-jaepien skuvlebaelesne jih jollebe ööhpehtimmesne.

Aaj daesnie dïhte voestes maalle, *Raeriestimmiediënesje äarjelsaemien lierehtæmman,* sæjhta aktem bijjemes iktedimmiefunksjovnem utnedh jih aktem ållesth, operatijve diedtem utnedh ektiedamme dejtje jeatjah maallide; ***Nænoesåbpoe biëvnesegalkeme, Äarjelsaemien lohkehtæjja-viermie jih Mentovreprogrammeh tseegkedh.***

Gosse raeriestæjjadiënesjem saemien lierehtæmman Kråangken jåarhkeskuvlese ektede, dle funksjovne sæjhta akte mihte sjïdtedh, dovne vierhtieskuvleråållesne jih aktene iktedimmiefunksjovnesne tjïelti/maadthskuvli vööste, HiNT, äarjelsaemien gielejarngh jih jeatjah diedteaktöörh saemien gielelierehtæmman.

VISJON NORD-TRØNDELAG:
**HER ALT E MULIG
- UANSETT**

- ▶ Du skal være med å bestemme
- ▶ Du skal kunne utvikle dine talenter
- ▶ Det skal være kort vei fra idé til handling
- ▶ Sammen skaper vi den beste framtida

- et ansvar for **FYLKESTINGET**
i Nord-Trøndelag